
Arbeidsmarktanalyse van de Vlaamse bouwsector

DE BOUWSECTOR BINNEN DE VLAAMSE ARBEIDSMARKT

Januari 2011

Inhoud

1. Korte schets van de Vlaamse arbeidsmarkt	4
1.1. Bevolking op beroepsactieve leeftijd	4
1.2. Tewerkstellingsindicatoren	6
1.3. Andere arbeidsmarktindicatoren	8
2. Belang van de bouwsector voor de Vlaamse arbeidsmarkt	9
2.1. Werkgelegenheid	9
2.1.1. Werkgevers (België)	9
2.2. Economisch belang van de bouwsector	11
2.3. Economische conjunctuur	13
Vooruitzichten op de korte termijn	17
3. Het bouwbedrijf in Vlaanderen	18
3.1. Aantal & evolutie	18
3.2. Subsector	19
3.3. Bedrijfsgrootte	20
4. De zelfstandige bouwondernemer in Vlaanderen	21
4.1. Aantal & evolutie	21
4.2. Provinciale verdeling	21
4.3. Kenmerken van de zelfstandige bouwondernemer	23
5. De bouwvakarbeider in Vlaanderen	25
5.1. Tewerkstelling: aantal & evolutie	25
5.1.1. Aantal bouwarbeiders	25
5.1.2. Evolutie	27
5.2. Arbeiders versus bedienden	28
5.3. Subsector	28
5.4. Bouwberoepen	30
5.5. Bedrijfsgrootte	30
5.6. Geslacht	32
5.7. Leeftijd	33
5.7.1. Leeftijdsverdeling in 2008	33
5.7.2. Evolutie 2005-2010	34
5.7.3. Provinciale leeftijdsverdelingen	35
5.7.4. Leeftijdsverdeling naar subsector bouw & andere sectoren	36
5.8. Verloningsgraad	37
5.9. Etniciteit (allochtonen)	40
6. Uitzendarbeid in de Vlaamse bouwsector	43
6.1. Aantal	43
6.2. Kenmerken van de uitzendarbeid	44
6.2.1. Verdeling van de uitzendcontracten naar interim-kantoor	44
6.2.2. Duur van de interim-contracten	44
6.2.3. Van uitzendarbeid naar vaste arbeid in de bouw?	45
6.3. Achtergrondkenmerken van de uitzendarbeider in de bouw	46
7. Conclusies	48
Bijlagen	52

1. Korte schets van de Vlaamse arbeidsmarkt

De bouwmarkt kan uiteraard niet los worden gezien van de globale arbeidsmarktsituatie in Vlaanderen. Vandaar dat in dit eerste hoofdstuk een korte schets wordt gegeven van de belangrijkste aspecten van de Vlaamse arbeidsmarkt. Dit met de bedoeling om de situatie op de bouwmarkt te kunnen kaderen binnen een algemene Vlaamse arbeidsmarktcontext.

1.1. Bevolking op beroepsactieve leeftijd

In januari 2008 telde Vlaanderen iets meer dan **6 miljoen inwoners** (6.161.600). Hiervan hebben een kleine **4 miljoen Vlamingen** (3.844.615) de **beroepsactieve leeftijd** (d.i. de leeftijd van 18 tot 64 jaar). Dit komt neer op 62,4% van de totale Vlaamse bevolking. De meeste van deze Vlamingen op beroepsactieve leeftijd wonen in de provincie Antwerpen (meer dan 1/4). Limburg is op dit vlak de kleinste provincie (slechts 13%)¹.

Op basis van de belangrijkste **achtergrondvariabelen** van deze bevolking op beroepsactieve leeftijd kunnen volgende vaststellingen worden gedaan (op basis van de cijfers voor 2008)²:

Geslacht

Er zijn net iets meer Vlaamse *mannen* op beroepsactieve leeftijd dan *vrouwen*, nl. 50,5% t.o.v. 49,5%. Dit in tegenstelling tot de samenstelling van de totale bevolking waar de mannen iets in de minderheid zijn (49,3% mannen t.o.v. 50,7% vrouwen).

Leeftijd

Wanneer de Vlaamse bevolking op beroepsactieve leeftijd (18-64 jaar) wordt opgesplitst volgens leeftijdsklasse, blijkt dat een derde tot de oudste leeftijdsklasse (50-64 jaar) behoort. 56,1% behoort tot de middelste categorie (25-49 jaar) en een iets meer dan een tiende behoort tot de categorie van 15 tot 24 jaar (13,0%).

Nationaliteit

In januari 2008 telde Vlaanderen **354.370 inwoners met een andere nationaliteit**. Dit is **5,8%** van de totale Vlaamse bevolking. De grootste groep niet-Belgen in Vlaanderen zijn de *Nederlanders* (30,7%), gevolgd door de *Maghrebijnen*³ (8,2%) (zie tabel 1.1).

Ten opzichte van 2006 was er een stijging merkbaar van 40.168 inwonende buitenlanders. Deze stijging betreft vooral de Nederlanders en andere nationaliteiten.

Tabel 1.1. De niet-Belgische bevolking in Vlaanderen naar nationaliteit, 2006-2008⁴

Nationaliteit	2006		2007		2008	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Nederlanders	96.992	30,90%	102.923	31,00%	108.661	30,7%
Maghreb	28.691	9,10%	28.922	8,70%	29.012	8,2%
Italië	22.733	7,20%	22.563	6,80%	22.572	6,4%
Turkije	18.982	6,00%	18.845	5,70%	19.299	5,4%
Frankrijk	18.082	5,80%	18.435	5,60%	18.959	5,4%
Andere	128.722	41,00%	140.006	42,20%	155.867	44,0%
Totaal	314.202	100,00%	331.694	100,00%	354.370	100%

Bron: Ecodata, Overheidsdienst Economie, KMO, Middenstand en Energie

¹ Voor meer info over de geografische spreiding van de bevolking (op beroepsactieve leeftijd): zie bijlage 1

² Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, FOD Economie, KMO Middenstand en Energie

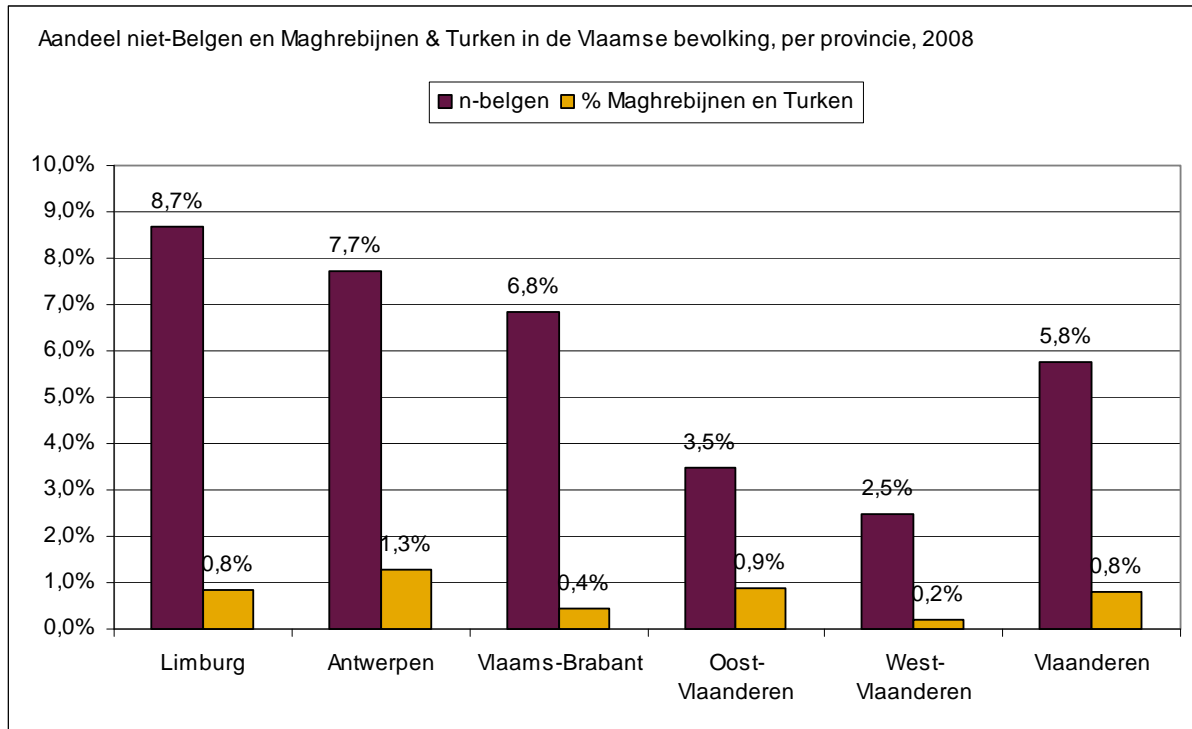
³ Algerijnen, Marokkanen en Tunesiërs

⁴ Voor meer cijfers m.b.t. het aantal en aandeel niet-Belgen en Maghrebijnen/Turken in de bevolking: zie bijlage 1.

Verhoudingsgewijs is het *grootste aandeel niet-Belgen* te vinden in de provincie Limburg (8,7% van de totale Limburgse bevolking), gevolgd door Antwerpen (7,7%) en Vlaams-Brabant (6,8%) Het *kleinste aandeel niet-Belgen* kan daarentegen gevonden worden in Oost- en West-Vlaanderen (respectievelijk 3,5% en 2,5%) (zie grafiek 1.1).

De *Maghrebijnen en Turken* zijn procentueel gezien het meest aanwezig in de provincies Antwerpen (1,3% van de bevolking) en Limburg (0,8%). In West-Vlaanderen en Vlaams-Brabant is de aanwezigheid van Maghrebijnen en Turken in de bevolking het kleinst. Vlaams-Brabant wordt wel gekenmerkt door een groot aandeel buitenlanders uit de Europese Unie.

Grafiek 1.1.

1.2. Tewerkstellingsindicatoren

Werkzaamheidsgraad

De belangrijkste indicator om de prestaties van de arbeidsmarkt te meten is de werkzaamheidsgraad. Deze geeft het aantal werkenden aan binnen de bevolking op beroepsactieve leeftijd. In 2008 bedroeg de werkzaamheidsgraad in Vlaanderen 66,7%. Op 100 Vlamingen tussen 15 en 64 jaar, zijn er dus 66,7 die effectief werken⁵. Dit is 0,9 procentpunten meer dan in 2007.

De werkzaamheidsgraad bij mannen is beduidend hoger dan bij vrouwen (72,3% t.o.v. 60,9%) (zie tabel 1.2).

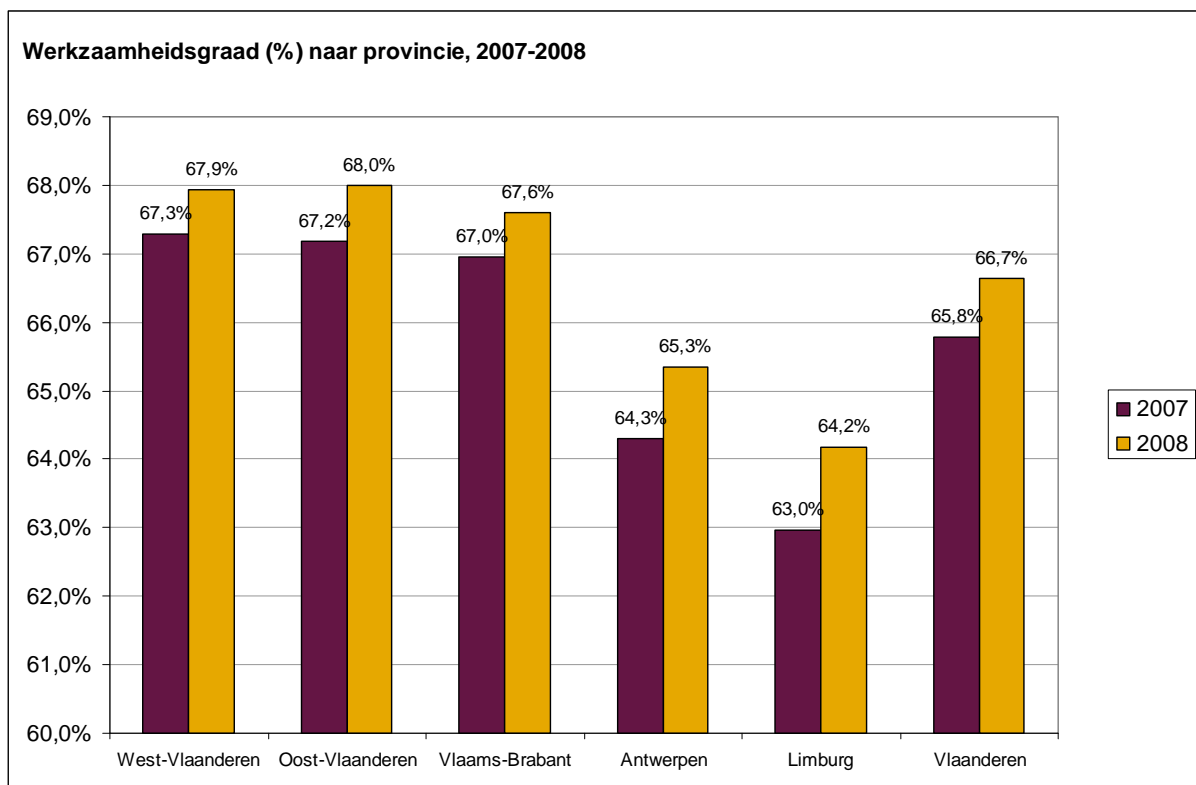
Tabel 1.2. De werkzaamheidsgraad in Vlaanderen in 2007

Geslacht	Werkzaamheidsgraad (%)	evolutie 2007-2008 (%)
man	72,3%	0,4%
vrouw	60,9%	1,4%
Totaal	66,7%	0,9%

Bron: Steunpunt WSE

Gekeken naar de verschillende *Vlaamse provincies*, blijkt dat de hoogste werkzaamheidsgraad te vinden is in Oost-Vlaanderen (68,0%), West-Vlaanderen (67,9%) en Vlaams Brabant (67,6%). Limburg kampt duidelijk met de laagste werkzaamheidsgraad (64,2%). (zie grafiek 1.2).

Grafiek 1.2.

Bron: Steunpunt WSE

⁵ In een Europese context wordt voor 2008 een werkzaamheidsgraad van 65,9% gemeten. Ten opzichte van 2001 kan men hier een stijging opmerken van 3,4 procentpunten. Vlaanderen is dus nog een heel stuk verwijderd van de Europese Lissabon-doelstelling om tegen 2010 een werkzaamheidsgraad van 70% te behalen.

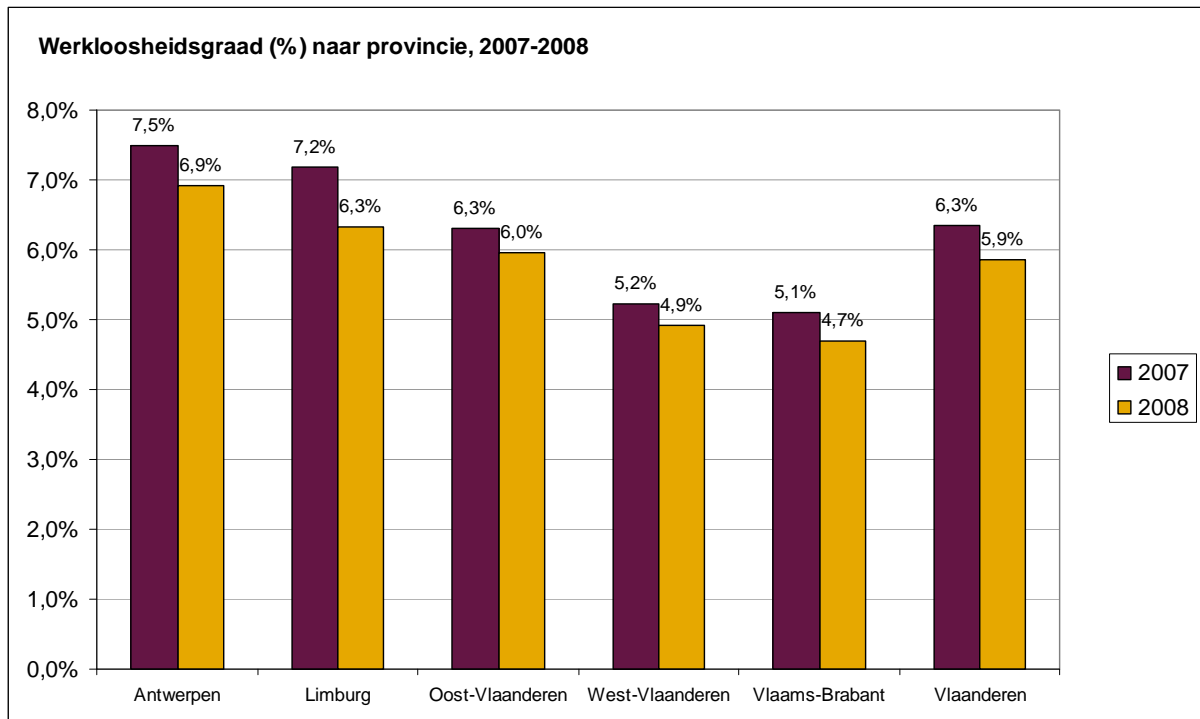
Werkloosheidsgraad

De werkloosheidsgraad geeft aan welk percentage van de beroepsbevolking⁶ niet aan het werk is. Het is m.a.w. het aandeel niet-werkende werkzoekenden⁷ in de beroepsbevolking. In 2008 bedroeg de **werkloosheidsgraad in Vlaanderen 5,9%**. Dit is een lichte daling ten opzichte van het vorige jaar (6,3%).

Bij *vrouwen* ligt de werkloosheidsgraad duidelijk hoger dan bij *mannen*: respectievelijk 6,7% en 5,1%. Voor beide gevallen is dit een vermindering ten opzichte van een jaar eerder.

Op *provinciaal niveau* is binnen alle provincies een vermindering te noteren ten opzichte van het jaar voorheen. De werkloosheidsgraad lag in 2008 het laagst in de provincie Vlaams-Brabant (4,7%) en het hoogst in de provincie Antwerpen (6,9%) (zie grafiek 1.3).

Grafiek 1.3.

Bron: Steunpunt WSE

Activiteitsgraad

Een derde belangrijke indicator die de positie van de arbeidsmarkt weergeeft is de activiteitsgraad. Deze geeft de verhouding tussen de beroepsbevolking aan binnen de bevolking. In Vlaanderen bedroeg in 2008 de activiteitsgraad **70.2%**.

Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen en Vlaams-Brabant hebben activiteitsgraden die boven het Vlaamse gemiddelde liggen (respectievelijk 71,7%, 71,0% en 70,5%) de overige Vlaamse provincies liggen lager dan het gemiddelde. Limburg heeft met 67,8% de laagste activiteitsgraad.

⁶ De *beroepsbevolking* wordt gedefinieerd als de bevolking op beroepsactieve leeftijd (18-64 jaar) die actief is op de arbeidsmarkt, hetzij als werkende, hetzij als werkzoekende.

⁷ De *niet-werkende werkzoekenden* (NWWZ) omvatten de uitkeringsgerechtigde volledig werkzoekenden (UVW's), de jongere werkzoekenden in wachttijd en andere niet-werkende werkzoekenden. Tot deze laatste groep behoren onder meer werkzoekenden die door het OCMW werden doorverwezen, werkzoekenden doorverwezen door het Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een Handicap (VFSIPH), werklozen na een deeltijdse betrekking, werklozen die vrijwillig afstand doen van hun uitkeringen, jongere werkzoekenden onderworpen aan de deeltijdse leerplicht en tijdelijk uitgesloten van werkloosheidsuitkeringen.

1.3. Andere arbeidsmarktindicatoren

Tertiairiseringsgraad

De *tertiaire sector* realiseert in Vlaanderen de grootste tewerkstelling: 41,1% van de loontrekkende werkgelegenheid is te situeren in de dienstensector. Daarna volgen de *quartaire sector* (35,1%) en de *secundaire sector* (23,4%). De *primaire sector* is goed voor slechts 0,5% van de werkgelegenheid (zie tabel 1.3).

Tabel 1.3. De loontrekkende werkgelegenheid in Vlaanderen, volgens hoofdsector, 2007-2008

Hoofdsector	2007		2008	
	aantal	%	Aantal	%
primaire sector	15.495	0,7%	10.580	0,5%
secundaire sector	538.957	24,0%	535.137	23,4%
tertiaire sector	901.325	40,1%	940.916	41,1%
quartaire sector	792.856	35,3%	803.105	35,1%
totaal	2.248.632	100,0%	2.289.737	100,0%

Bron: Steunpunt WSE

De *tertiairiseringsgraad* geeft voor iedere 100 jobs (d.i. enkel loontrekkenden) het aantal aan dat zich in de dienstensector situeert. In Vlaanderen is deze **tertiairiseringsgraad 76,2%**. Per 100 jobs zijn er dus iets meer dan 75 in de dienstensector.

Van de *Vlaamse provincies* kent Antwerpen met ruime voorsprong de hoogste tertiairiseringsgraad (75,7%), gevolgd door Vlaams Brabant (73,6%) en Oost-Vlaanderen (73,1%). Provincie Limburg is van alle Vlaamse provincies het minst getertiairiseerd (70,5%). In deze provincie is de meeste tewerkstelling dan ook te vinden in de secundaire – industriële – sector. West-Vlaanderen heeft tot slot een tertiairiseringsgraad van 73,3%.

Spanningsgraad

De spanningsgraad geeft de verhouding weer tussen het aantal niet-werkende werkzoekenden (maandgemiddelde) en het gemiddeld aantal vacatures per maand. Voor 2008 is deze **spanningsgraad** in Vlaanderen **4,2**. Per vacature telde Vlaanderen in 2008 m.a.w. 4,2 niet-werkende werkzoekenden. Ten opzichte van 2007 is de spanningsgraad gedaald met 0,7 procentpunten.

Op *provinciaal niveau* kan worden vastgesteld dat West-Vlaanderen en Vlaams-Brabant – met een spanningsgraad van respectievelijk 3,2 en 3,7 – duidelijk onder het Vlaamse gemiddelde ligt. De spanning op de arbeidsmarkt is in deze provincies dus het grootst. De overige Vlaamse provincies kennen een spanningsgraad die hoger ligt dan het Vlaamse gemiddelde.

Tabel 1.4.: Spanningsgraad (%) in Vlaanderen, naar provincie, 2007-2008

Provincie	2007	2008	verschil 2007-2008
Antwerpen	5,2	4,6	-0,6
Limburg	7,8	6,1	-1,7
Oost-Vlaanderen	4,9	4,1	-0,8
Vlaams-Brabant	4,6	3,7	-0,9
West-Vlaanderen	3,5	3,2	-0,3
Vlaanderen	4,9	4,2	-0,7

Bron: Steunpunt WSE

2. Belang van de bouwsector voor de Vlaamse arbeidsmarkt

2.1. Werkgelegenheid

Methodologische noot

Voor recente cijfers over de werkgelegenheid en het aantal werkgevers op basis van de Rijksdienst Sociale Zekerheid (RSZ) kan niet meer worden teruggegrepen naar de zgn. 'gedecentraliseerde statistieken' (arbeidsplaatsen) uit de 'gele brochure', de meest gekende en vaakst gebruikte RSZ-statistieken die gebaseerd zijn, niet op de onderneming als homogene entiteit, maar op alle exploitatiezetels waarover de onderneming beschikt. Bij de RSZ werden in 2003 namelijk heel wat vroeger gebruikte statistieken in diverse opzichten gewijzigd.

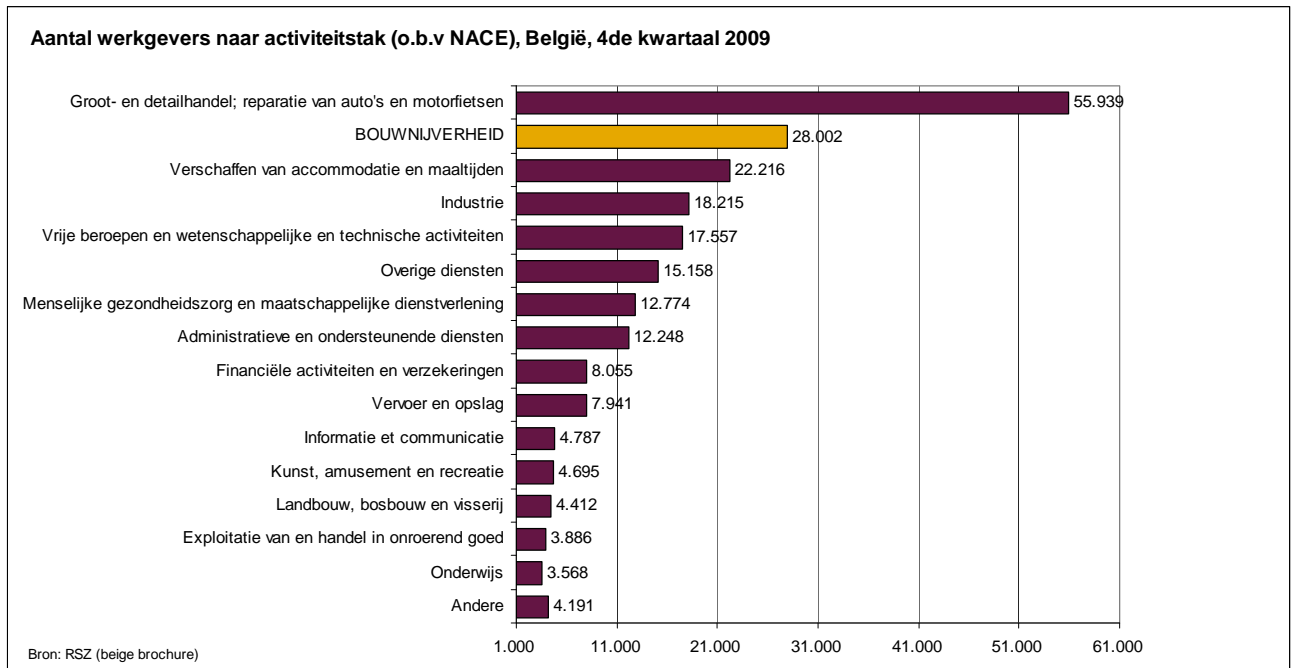
Om een recent zicht te krijgen op de impact van de bouwsector op het vlak van de RSZ-werkgelegenheid moet daarom teruggegrepen worden naar de zgn. 'gecentraliseerde statistieken' (en meer bepaald de 'beige brochure') van de RSZ. Hierbij beschouwt men de onderneming als volledig 'monolytisch', m.a.w. men onthoudt in het bijzonder – en in tegenstelling tot de gedecentraliseerde statistieken – slechts één activiteit, de hoofdactiviteit, en één lokalisatie, nl. deze van de hoofdzetel (wat niet steeds overeenkomt met sociale zetel). De gecentraliseerde statistieken zijn gebaseerd op de kwartaalaangiften.

Deze bron – de gecentraliseerde statistieken – is in vergelijking met de 'gele brochure' tevens beperkend, in die zin dat minder variabelen beschikbaar zijn waarvoor cijfers kunnen worden gegenereerd. Zo is er op basis van het huidige cijfermateriaal (beige brochures) geen recente info beschikbaar over de verdeling arbeiders versus bedienden, geen cijfers over het aantal werkgevers naar sector, geen informatie op niveau van de gewesten, provincies of arrondissementen, etc.

2.1.1. Werkgevers (België)

Om het belang van de bouwsector nader te bekijken op basis van het **aantal werkgevers**, zijn enkel cijfers beschikbaar voor **België**, voor het 4de kwartaal van 2009⁸. Toen waren er in de Belgische bouwsector in totaal **28.002 werkgevers** actief. De bouwnijverheid bekleedt hierbij de 2de plaats, na de 'handel en reparatie' (57.884 werkgevers). 'Verschaffen van accommodatie en maaltijden' volgen op de derde plaats met 22.216 werkgevers, gevolgd door 'industrie' op de vierde plaats (18.215).

Grafiek 2.1.

⁸ RSZ (2009), Beige Brochure 2009/4.

2.1.2. Werknemers

België 2009

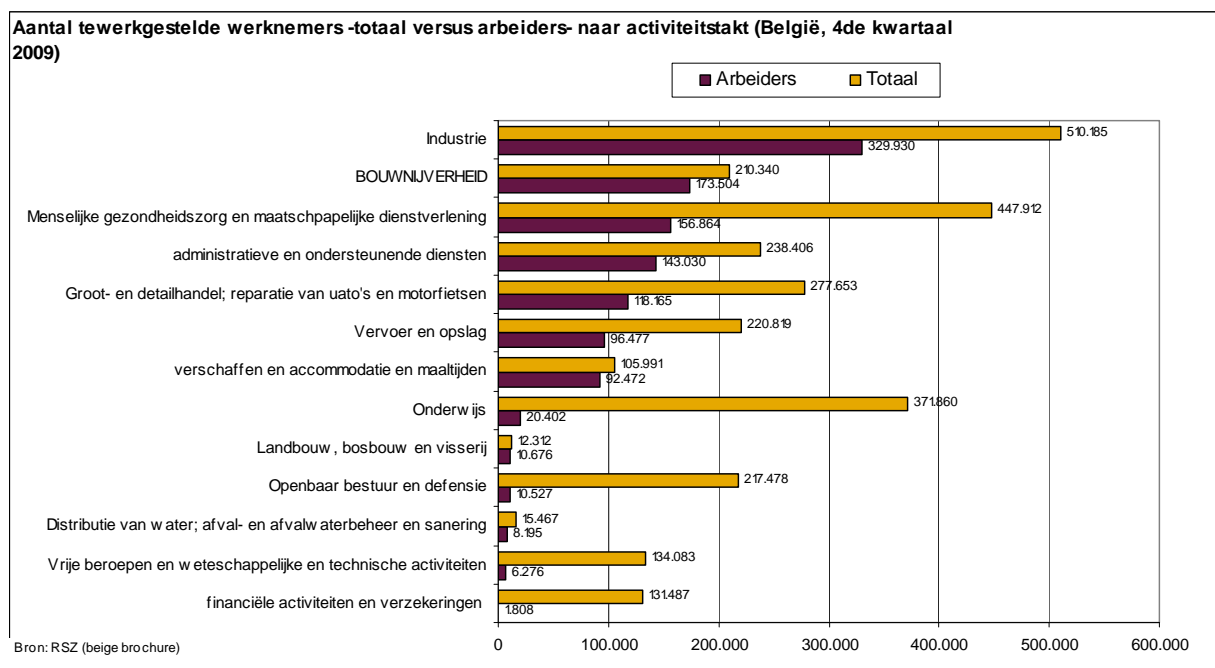
Gekeken naar het totaal aantal **werknemers** (*arbeiders én bedienden*) die in de verschillende sectoren tewerkgesteld worden neemt de bouwnijverheid in België met **210.340 werknemers** slechts een middenpositie in. De industrie, met meer dan 565.000 werknemers, staat hier duidelijk op de eerste plaats. Er is echter wel geen enkele industriële deelsector die in de buurt komt van het aantal werknemers in de bouwsector. De grootste industriële deelsector 'vervaardiging van voedingsmiddelen' telt bijna 90.000 werknemers.

Hier dient wel vermeld te worden dat ten opzichte van (het vierde kwartaal van) 2008 het aantal tewerkgestelde werknemers in de bouwnijverheid stijgt (een stijging met 6.414 werknemers), dit in tegenstelling tot de industrie waar sedert jaren een daling van het aantal werknemers zichtbaar is (ten opzichte van het vierde kwartaal van 2008 een daling met 4.674 tewerkgestelde werknemers).

Wanneer enkel de **arbeiders** in rekening worden genomen keren de globale verhoudingen echter helemaal om. Op basis van het aantal tewerkgestelde arbeiders neemt de bouwnijverheid met **173.504 arbeiders** de derde plaats in. De industrie voert ook hier weer de lijst aan met meer dan 329.930 arbeiders. Maar ook hier is er geen enkele industriële deelsector die in de buurt komt van het aantal arbeiders in de bouwsector⁹.

Op basis van deze cijfers kan tevens duidelijk worden gesteld dat de bouwsector bij uitstek een **arbeiderssector** is, gelet op de verhouding arbeiders-bedienden (82,5%). Alleen de sectoren 'landbouw' (86,7%) en 'hotels en restaurants' (87,2%) kennen een hoger aandeel arbeiders.

Grafiek 2.2.

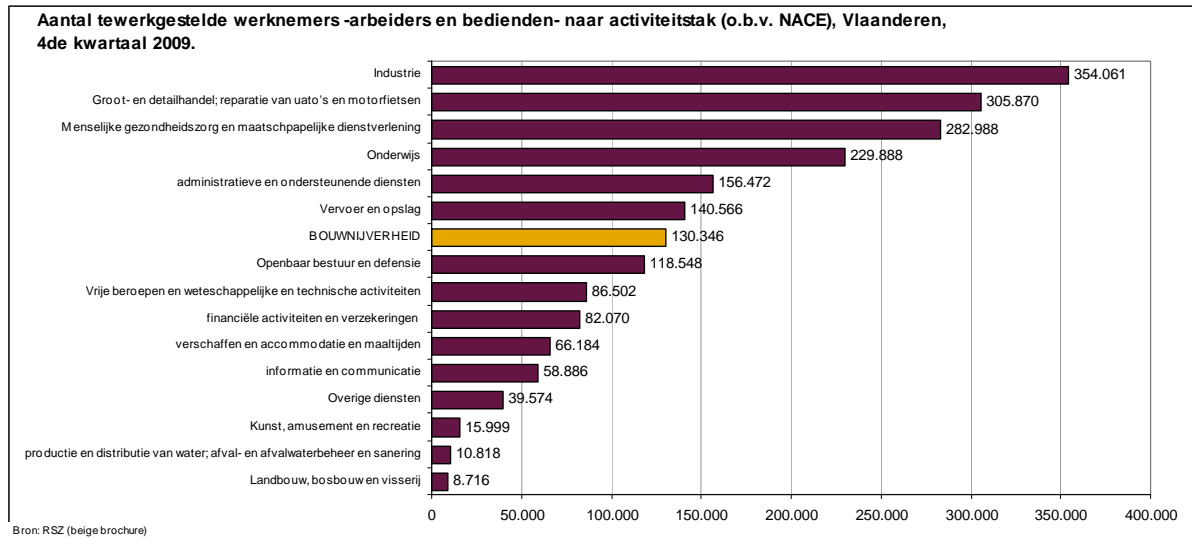
⁹ Voor meer cijfergegevens over het aantal tewerkgestelde werknemers versus arbeiders per sector: zie bijlage 2.

Vlaanderen

Voor *Vlaanderen* zijn alleen recente cijfers beschikbaar over het totaal *aantal werknemers*, dus zonder opsplitsing voor arbeiders. Ook hier neemt de bouwnijverheid – o.b.v. het totaal aantal werknemers – met **130.346 werknemers** een middenpositie in (zie grafiek 2.3).

Afgaande op de eerder vastgestelde verhouding tussen arbeiders (82,5%) en bedienden (17,5%) in de Belgische bouwsector (o.b.v. RSZ-cijfers 4de kwartaal 2009), zou men het aantal Vlaamse arbeiders op 31 december 2009 kunnen schatten op ongeveer 107.535.

Grafiek 2.3.

2.2. Economisch belang van de bouwsector

Methodologische noot:

Deze cijfers zijn niet vergelijkbaar met de cijfers van de toegevoegde waarde tegen basisprijzen uit vorige jaren. Een aantal methodologische wijzigingen werden aangebracht in 2005. Een van die wijzigingen betrof de berekeningswijze van de IGDFI (indirect gemeten diensten van financiële intermediairs) en de verdeling ervan over de diverse sectoren en bedrijfstakken.¹⁰ Met andere woorden: daar waar vroeger naast de bedrijfstakken een categorie IGDFI bestond, is deze categorie nu verdeeld over de verschillende bedrijfstakken.

Het economisch belang van een bedrijfstak (in een bepaald gebied) wordt gemeten via de *toegevoegde waarde* van de bedrijven die behoren tot die bedrijfstak. Dit is het bedrag dat de in de bedrijfstak aangewende productiefactoren toevoegen aan de waarde van de verbruikte goederen en diensten¹¹.

Gemeten naar het **bruto-geografisch product (BGP)** was de bouwsector in 2008 goed voor **6,3%** van de toegevoegde waarde in **Vlaanderen**. Ten opzichte van 1997 gaat het hier om een stijging van 0,5 procentpunten. Ten opzichte van 2006 gaat het om een stijging van 0,3.

¹⁰ Dit gebeurde ten gevolge van de EU-verordeningen nr. 448/98 van de Raad van 16 februari 1998 en nr. 1889/2002 van de Commissie van 23 oktober 2002. Voor meer informatie over de wijzigingen ten gevolge van de revisie van 2005: zie Regionale rekeningen, 1995-2004 (Nationale Bank van België).

¹¹ Voor meer uitleg over de gehanteerde begrippen 'toegevoegde waarde', 'bruto toegevoegde waarde' en 'toegevoegde waarde tegen basisprijzen': zie bijlage 2.

Tabel 2.1. Sectorale structuur o.b.v. de toegevoegde waarde tegen basisprijzen, tegen lopende prijzen, Vlaanderen: 1997, 2004-2006, 2006-2008

	1997	2003	2004	2006	2008	Evolutie 1997-2008	Evolutie 2004-2006	Evolutie 2006-2008
	(%)	(%)	(%)	(%)	%			
Landbouw	1,8	1,4	1,4	1,2	0,8	-1	-0,2	-0,4
Industrie & energie	28,3	23,5	23,3	22,5	20,5	-7,8	-0,8	-2
Bouw	5,5	5,6	5,6	5,7	6,3	0,8	0,1	0,6
Tertiaire sector	45,2	48,8	49,4	50,5	51,8	6,6	1,1	1,3
Quartaire sector	19,2	20,7	20,3	20,1	20,9	1,7	-0,2	0,8
	100	100	100	100	100			

Bron: NBB/ Belgostat (2010), bewerking FVB

In vergelijking met de andere gewesten is het belang van de bouwsector, procentueel gezien (o.b.v. het BGP), het grootst in Vlaanderen (zie tabel 2.2). Hierbij kan tevens worden opgemerkt dat het aandeel van de bouwsector in de drie gewesten is gestegen tussen 1997 en 2008. In Brussel is er een daling.

Ten opzichte van 2006 is zowel in Vlaanderen en Wallonië het aandeel van de bouw in het BGP gestegen (0,3 voor Wallonië en voor Vlaanderen). Voor Brussel is er een status quo merkbaar.

Tabel 2.2. Procentueel aandeel van de bouwsector in het BGP, naar gewest: 1997, 2004-2006

	1997	2003	2004	2006	2008	Evolutie 1997-2008	Evolutie 2004-2006	Evolutie 2006-2008
Vlaanderen	5,5	5,6	5,6	5,7	6,3	0,5	0,1	0,3
Wallonië	5,4	5,2	5,2	5,5	5,8	0,4	0,3	0,3
Brussel	2,6	2,2	2,2	2,2	2,2	-0,4	0	0
België	4,9	4,8	4,8	5	5,3	0,4	0,2	0,3

Bron: NBB/Belgostat (2010), bewerking FVB

Op provinciaal niveau kan vastgesteld worden dat het economische aandeel van de bouwsector het grootst is in Oost-Vlaanderen (7,8) en West-Vlaanderen (7,5%). Het laagste economische aandeel van de bouwsector is te vinden in Vlaams-Brabant (3,4%) (cijfers van 2008). In de meeste provincies is ten opzichte van 1997 een stijging merkbaar van het aandeel dat de bouwsector heeft in de provinciale economie, met uitzondering van de provincie Vlaams-Brabant. Het aandeel van de bouwsector daalde in die periode het sterkst in de provincie Vlaams-Brabant (daling van 3,8% in 1997 naar 3,4% in 2008).

Ten opzichte van 2006 is er in alle provincies een stijging of een status quo van het aandeel in de bouw vast te stellen. De stijging is vooral merkbaar in Oost-Vlaanderen en Antwerpen (+0,4 procentpunten).

Tabel 2.3. Procentueel aandeel van de bouwsector in het BGP & groeipercentage van de bouwsector (1997-2008) naar provincie

	% bouw BGP				groei van de bouw *		
	1997	2004	2006	2008	1997-2008	2004-2006	2006-2008
Oost-Vlaanderen	6,7	7,1	7,2	7,8	39,23%	16,40%	13,41%
West-Vlaanderen	6,6	6,8	7,2	7,5	34,30%	18,01%	12,33%
Limburg	6,6	6,6	7	7,2	30,61%	19,43%	9,60%
Antwerpen	4,6	4,9	4,8	5,2	35,51%	11,13%	12,63%
Vlaams-Brabant	3,8	3,2	3,2	3,4	17,05%	8,55%	19,36%
Vlaanderen	5,5	5,6	5,7	6,3	33,35%	14,82%	13,01%

Bron: NBB/Belgostat

* Berekening groeipercentage v.d. bouw = o.b.v. bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen (lopende prijzen), absolute cijfers (euro)

Voor **Vlaanderen** bedroeg in de periode 1997-2008 de **economische groei 33,35%**. Ter vergelijking: voor de totale Vlaamse economie bedroeg het groeipercentage 57,13%

Het grootste groeipercentage in de bouw was voor die periode vast te stellen in Oost-Vlaanderen (+39,23%) en het kleinste groeipercentage in Vlaams-Brabant (+17,05%) (zie tabel 2.3).

Voor meer cijfergegevens m.b.t. bruto toegevoegde waarden van de bouwnijverheid: zie bijlage 2.2.

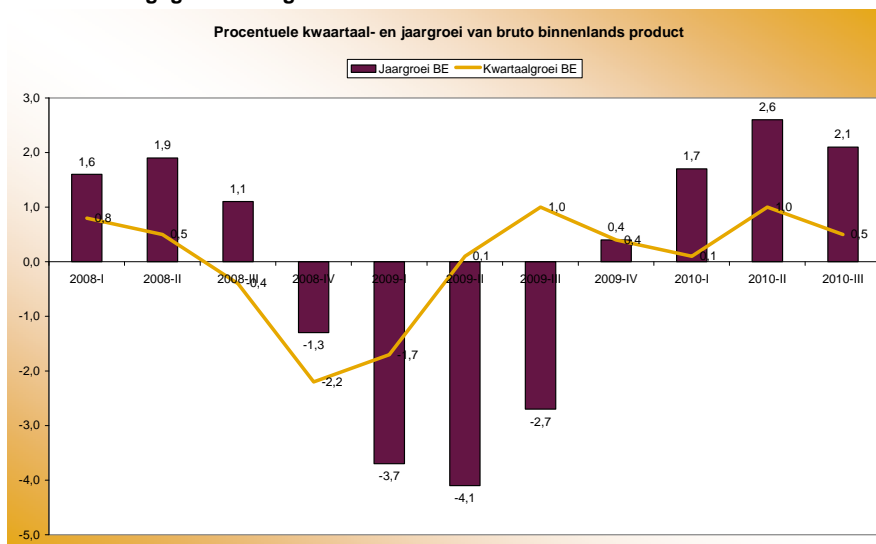
2.3. Economische conjunctuur

Om een zicht te krijgen op de economische conjunctuur van de bouwsector kan een beroep gedaan worden op gegevens van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB), de Nationale Bank van België (NBB) en het steunpunt WSE.

Algemene conjunctuur

Net als elders in de wereld werden België en Vlaanderen geconfronteerd met de zwaarste economische crisis van de voorbije decennia. De conjunctuurvertraging werd ingezet in 2007, maar sloeg vooral hard toe vanaf de tweede helft van 2008. Vanaf de tweede helft van 2009 werden opnieuw (voorzichtige) positieve kwartaalcijfers genoteerd. In het eerste en vooral het tweede en derde kwartaal van 2010 lijkt het economisch herstel zich door te zetten.

Grafiek 2.4 – gegevens België

Bron: WSE

De kwartaalgroei bekijkt de economische groei ten opzichte van het voorgaande kwartaal. De jaargroei bekijkt de economische groei ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder.

Na een groeivertraging in het tweede kwartaal van 2008 bereikte de kwartaalgroei van het Belgisch bruto binnenlands product in het vierde kwartaal van dat jaar een dieptepunt (-2,2% ten opzichte van het voorgaande kwartaal). In het eerste kwartaal van 2009 viel de daling iets terug (-1,7%). In het daaropvolgende kwartaal stabiliseerde de economische kwartaalgroei (+0,1%) om vervolgens in het derde kwartaal van 2009 verder uit de rode cijfers te kruipen (+1,0%). Ook in 2010 worden positieve kwartaalcijfers voorgelegd, met enkel een kleine dip in het eerste kwartaal van 2010.

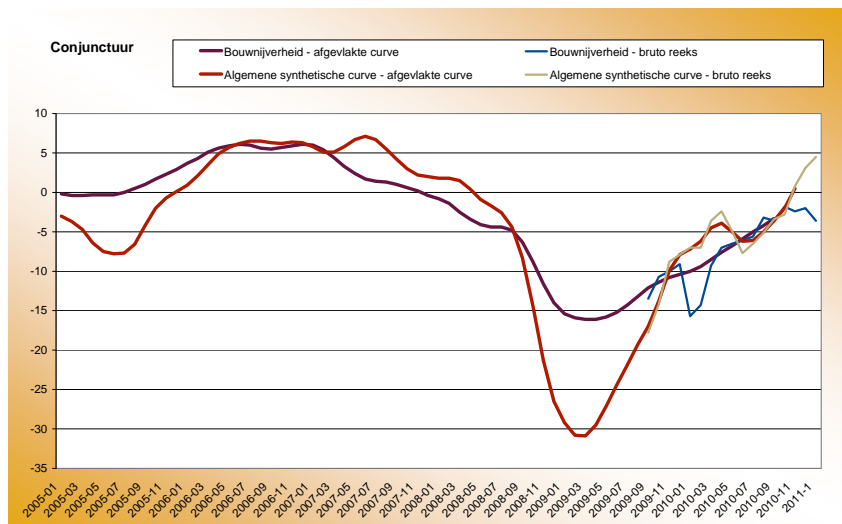
Vergelijken we de groei van het Belgisch bruto binnenlands product op jaarbasis (ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder) dan liep het gecumuleerd economisch deficit op tot maar liefst -4,1% in het tweede kwartaal van 2009. De twee daaropvolgende kwartalen zwakte de negatieve jaargroei af tot respectievelijk -2,7% en -0,1%. In het eerste kwartaal van 2010 konden we na een lange periode van negatieve groei terug een positief

cijfer neerleggen (+1,7%). In het tweede en derde kwartaal liep dit nog verder op (respectievelijk +2,6% en +2,1%).

Gegeven de omvang van de economische recessie bleef de daling van de Belgische werkgelegenheid in 2009 echter vrij beperkt. Een tijdelijke, forse terugval van de arbeidsproductiviteit en arbeidsduur, onder meer door het systeem van tijdelijke werkloosheid, vervulde een belangrijke bufferfunctie tegen de dalende werkgelegenheid. Zo bleef volgens de federale economische instellingen de nettodaling van de werkgelegenheid in 2009 beperkt tot -0,4%. Uitgedrukt in aantal uren daalde het arbeidsvolume daarentegen met -1,8%.

Het conjunctuurklimaat in België vertoont, na enkele aarzelingen in het voorjaar van 2010, opnieuw tekenen van herstel, zo blijkt uit de conjunctuurenquêtes van de Nationale Bank van België. Van april 2009 tot april 2010 versterkte het ondernemersvertrouwen zich maand na maand, maar in mei verslechterde het ondernemersvertrouwen terug, en dit voor het eerst sinds maart 2009. In juni 2010 ging het ondernemersvertrouwen bovendien nog wat sterker achteruit. De cijfers voor de laatste maanden wijzen echter opnieuw op een verbetering van het ondernemersvertrouwen en een verder herstel van de Belgische economie. In november nam het ondernemersvertrouwen voor de vijfde maand op rij toe.

Grafiek 2.5 – Gegevens België

Bron: NBB

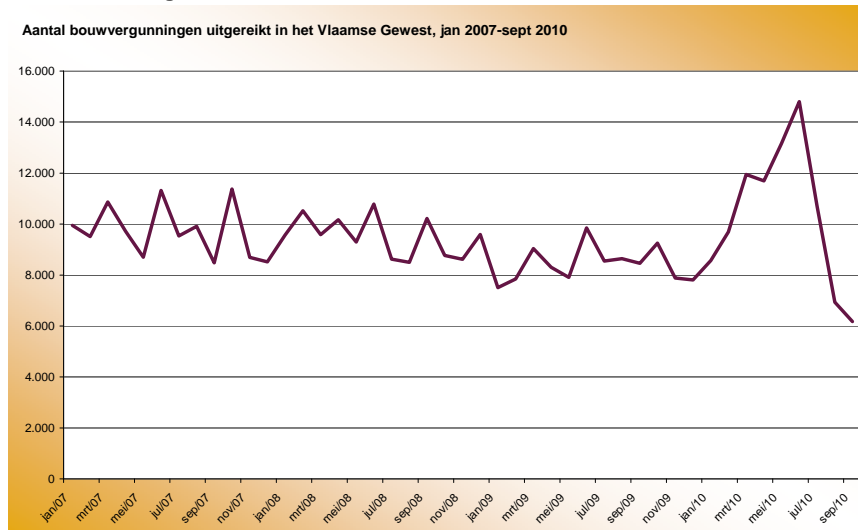
Wanneer we het conjunctuurklimaat van België afzetten tegen dat van de bouwsector dan valt het op dat de bouwsector zich tijdens de crisis goed staande heeft weten houden. Het is pas de laatste maanden dat het ondernemingsklimaat van de bouwsector zich onder het nationale gemiddelde bevindt.

Beide afgevlakte curves (bouwnijverheid en algemeen synthetische) bevinden zich nog steeds in een opwaartse spiraal. De bruto-bouw-reeks stabiliseert eind 2011.

Bouwvergunningen

Ten gevolge van de financieel-economische crisis is het aantal bouwvergunningen in 2009 sterk gedaald. Waar 2008 eindigde met circa 9.591 bouwvergunningen voor woningen, was dat in 2009 gedaald tot 8.620 gebouwen. Sinds 2003 waren er niet meer zo weinig bouwvergunningen voor gebouwen. We zien begin 2010 een opmerkelijke remonte van het jaartotaal van het aantal bouwvergunningen voor woningen. Deze sterke stijging is het resultaat van de sterke toename van het aantal bouwvergunningen tijdens de eerste maanden van 2010, vooral vanaf april.

Grafiek 2.6 – Gegevens Vlaanderen

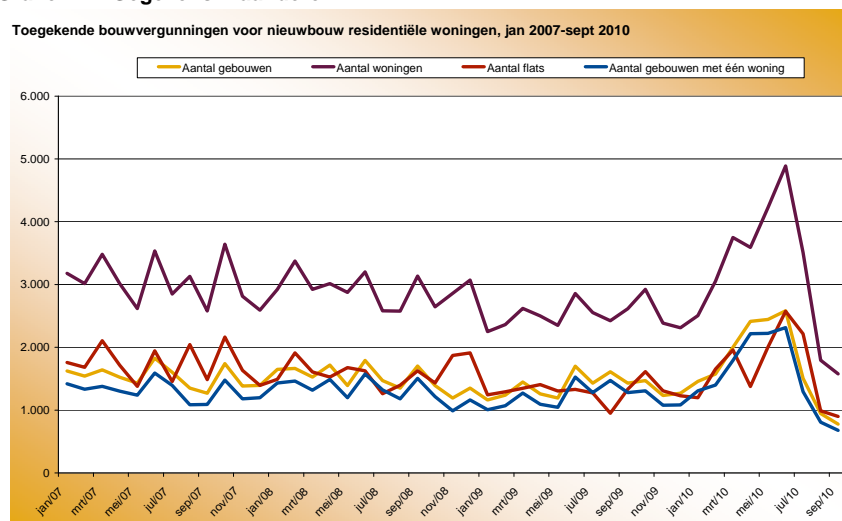

Bron: WSE

De sterke stijging van het aantal toegekende bouwvergunningen voor woongebouwen is toe te schrijven aan het einde van de btw-verlaging op de eerste schijf van 50.000 euro voor woningen. Verschillende huishoudens hebben hun bouwaanvraag snel nog ingediend voor 1 april 2010 om te kunnen genieten van de btw-verlaging. Als gevolg van dit versnellingsfenomeen is een beduidende terugval van het aantal vergunde woningen tijdens het tweede semester 2010 te verwachten, zoals ook al blijkt uit de maandcijfers van juli en augustus.

De vorige jaren bleek de nieuwbouw van appartementen meer van haar pluimen te verliezen dan de eengezinswoningen. Alhoewel de nieuwbouw van appartementen minder profiteerde van de remonte tijdens het eerste semester 2010 is het geen duidelijk teken dat deze trend zich verder zet: de terugval in het tweede semester zal vermoedelijk ook beperkter zijn.

Grafiek 2.7 Gegevens Vlaanderen

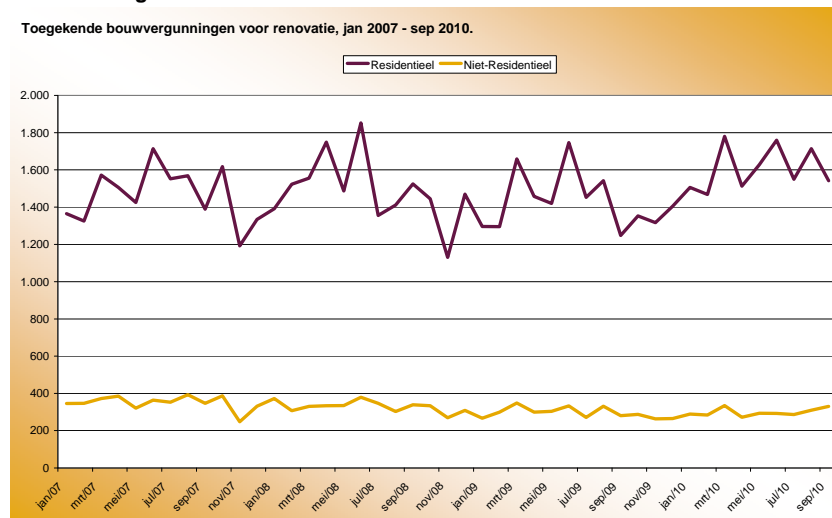
Bron: Statbel

De tijdelijke btw-verlaging op de eerste schijf van 50.000 euro heeft de bouwsector wellicht behoed voor een sterkere terugval in 2009 voor de residentiële bouw. Voor 2010 heeft diezelfde tijdelijke btw-verlaging een boost gegeven aan het aantal vergunningen voor het eerste semester van 2010. De bouwaanvragen die immers voor 1 april zijn aangevraagd, konden in 2010 nog genieten van de maatregel. Overgangsmaatregelen zorgen dat het nog een effect heeft op werken uitgevoerd in 2011 maar voor nieuwe projecten is zij dus al uitgedoofd (sinds 1/4/2010).

Daarnaast is vanaf 2011 evenmin de uitbreiding van de btw-verlaging voor de afbraak en heropbouw van woningen over het hele land nog geldig. De btw-verlaging voor afbraak en heropbouw is vanaf 2011 terug beperkt tot de 32 steden zoals voor de crisis.

Om de Kyoto-doelstellingen te halen in België, waar het woningenpark oud is en een te slecht energiepeil vertoont, is het dan ook nodig om te investeren in betere woningen. Het is bijgevolg normaal dat de renovatiemarkt aan belang wint. De overheid kent een hele resem fiscale tegemoetkomingen en premies toe die gezinnen er toe aanzet om aan hun huis energiebesparende werken uit te voeren. Steeds meer gezinnen gaan op dit aanbod in (bv. voor dakisolatie, muurisolatie, hoog rendementsglas, zonneboiler, energiezuinige verwarming, warmtepomp, enz.) om hun huis milieuvriendelijker te maken.

Grafiek 2.8 Gegevens Vlaanderen

Bron: Statbel

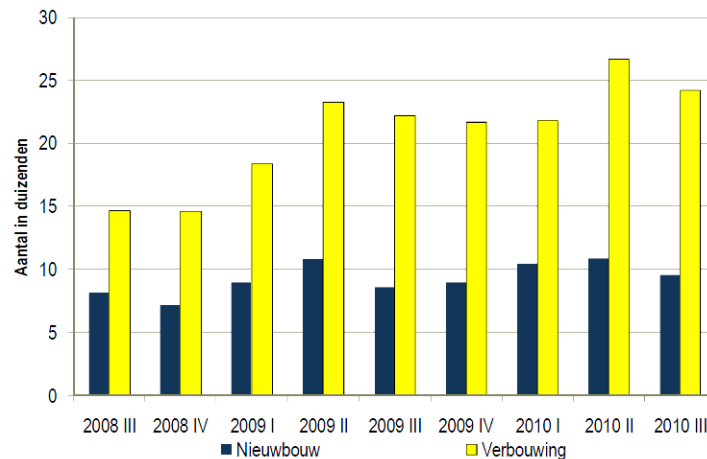
Vooraf de bouwaanvragen voor residentiële woningen gingen er op vooruit in 2010. Het aantal vergunningen voor verbouwingen bij niet-residentiële gebouwen is gestabiliseerd. Dat de vergunningen voor nieuwbouw van niet-residentiële gebouwen ook een minder positieve evolutie maakt dan van residentiële woningen toont aan dat de bedrijven nog enige terughoudendheid aan de dag leggen om over te gaan tot nieuwe investeringen.

Hypothekaire kredieten

Het aantal hypothecaire kredieten voor nieuwbouw en voor verbouwingen is in 2010 voor gans België met ongeveer 10% gestegen in vergelijking met dezelfde periode een jaar ervoor. Uitgedrukt in euro's zal de stijging iets minder groot zijn. Dit omwille van de kleinere bedragen die geleend worden voor nieuwbouw of verbouwingen.

Grafiek 2.9 Gegevens België

Bron: WSE

Vooruitzichten op de korte termijn

In 2010 begon de wereldeconomie opnieuw te groeien na het crisisjaar 2009. Dankzij onder andere de verschillende steunmaatregelen voor de bouwsector zoals de btw-verlaging voor nieuwbouw en afbraak en heropbouw is de economische crisis wat milder gemaakt. We zien dat de btw-verlaging haar effect op vergunde woongebouwen niet gemist heeft. De niet-woongebouwen blijven echter achter. Na de scherpe daling is er nog steeds geen duidelijk beterschap in zicht. Bovendien is de sterke stijging van het aantal vergunde woongebouwen alles behalve duurzaam. Na de versnellings-effecten van de uitdoving van de btw-verlaging zou het aantal nieuwe bouwvergunningen wel eens sterk kunnen dalen als gevolg van een "echo-effect".

De woningbouw is zwaar getroffen door de crisis. Niettemin is de residentiële bouw in België er in 2009 minder sterk op achteruit gegaan dan in de rest van de eurozone. Dit is te danken aan de kleinere ontsparingen in de reële residentiële vastgoedmarkt. Daarbovenop heeft de tijdelijke btw-verlaging voor extra stimuli gezorgd in de residentiële bouw.

België kampt met een verouderd en milieuvriendelijk woningpark. Bovendien kent België eveneens een demografische evolutie. Het is dan ook noodzakelijk dat de Belgische beleidsmakers inspanningen leveren om het woningenpark aan te passen aan de nieuwe maatschappelijke uitdagingen. De utiliteitsbouw heeft ook rake klappen gekregen en bleef onder druk staan in de eerste helft van 2010. De bedrijven hebben in het derde kwartaal van 2010 terug een normale bezettingsgraad bereikt. Veel bedrijven geloven dat het economische herstel duurzaam zal zijn. Dit moedigt nieuwe investeringen aan in de nabije toekomst. Men verwacht in 2011 nieuwe investeringen in gebouwen door de bedrijven.

De burgerlijke bouwkunde hangt in sterke mate af van de overheidsinvesteringen. Hierdoor is ze 2009 vrij goed doorgekomen. Ook in 2010 zou ze de vruchten moeten kunnen plukken van overheidsinvesteringen. Gezien de investeringscyclus van de lokale overheden in functie van de lokale verkiezingen in 2012, zou er een positieve dynamiek moeten zijn in deze deelsector. Voor 2011 wordt een grote groei van investeringen verwacht. De enige onzekere factor is de impact van de begrotingssaneringen.

3. Het bouwbedrijf in Vlaanderen

3.1. Aantal & evolutie

In december 2010 telde België 30.470 actieve ondernemingen in de bouwsector¹². **Vlaanderen** is goed voor **18.559 bouwondernemingen**. Dit komt neer op 61% van het totaal aantal Belgische bouwbedrijven. Wallonië is goed voor één derde van de bouwbedrijven (10.100) (zie tabel 3.1).

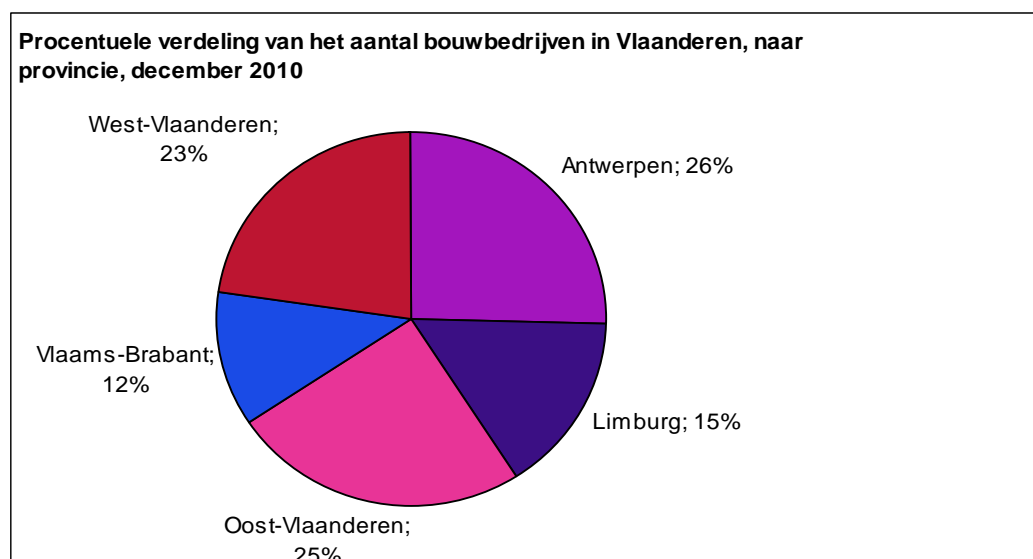
Tabel 3.1. Verdeling van het aantal bouwbedrijven in de Belgische bouwsector, naar gewest, december 2010

Vlaanderen	18.559	61%
Wallonië	10.100	33%
Brussel/Bruxelles	1.811	6%
Totaal	30.470	100%

Bron: FVB

Binnen Vlaanderen is het grootste aantal bouwbedrijven gelokaliseerd in de provincie Antwerpen. 1/4de van de Vlaamse bouwbedrijven (4.760) is in deze provincie terug te vinden. Oost-Vlaanderen telt net iets minder bouwondernemingen (4.559). De kleinste provincie, op basis van het aantal bouwbedrijven, is Vlaams-Brabant (2.170) (zie grafiek 3.1 en tabel 3.2).

Grafiek 3.1.

Tabel 3.2. Verdeling en evolutie van het aantal bouwbedrijven in de Vlaamse bouwsector, naar provincie, 2008 – 2010

	2008		2009		2010	
	aantal		aantal		aantal	
Antwerpen	4.815	25,4%	4.729	25,6%	4.760	25,6%
Oost-Vlaanderen	4.573	22,6%	4.538	24,6%	4.559	24,6%
West-Vlaanderen	4.187	12,4%	4.171	22,6%	4.241	22,9%
Limburg	2.853	24,4%	2.821	15,3%	2.829	15,2%
Vlaams-Brabant	2.428	15,2%	2.193	11,9%	2.170	11,7%
Totaal	18.856		18.452		18.559	

Bron: FVB

Ten opzichte van 2009¹³ was er in **België** een stijging van 1.145 bouwbedrijven, dit is een stijging van 3,9 procentpunten.

¹². Het gaat hier over de bedrijven met een RSZ-code in de bouw: 024 (ruwbouw in het algemeen), 026 (afwerkingsondernemingen), 044 (tegelwerken, pleisterwerken) en 054 (dakwerken, voegwerken).

Op **Vlaams niveau** gaat het over een stijging van 107 bouwbedrijven. In 2009 telde de Vlaamse bouwsector 18.452 bouwbedrijven, in 2010 waren dit er 18.559. Dit is een daling van 0,6 procentpunten.

3.2. Subsector

Anno 2010 is het grootste aantal Vlaamse bouwondernemingen actief in de **afwerking** (schrijnwerk, sanitair en CV, overige afwerking en ruwbouwafwerking). Deze subsector is goed voor 9.392 bouwbedrijven, oftewel 50,9% van het aantal bouwbedrijven in Vlaanderen. De subsector **ruwbouw** is goed voor 6.487 bouwbedrijven (35,2% van het aantal bouwbedrijven). Ten opzichte van 2007 is het aandeel ruwbouw gedaald (van 43,7% naar 35,2%) en het aandeel van de afwerking gestegen is (van 42,2% naar 50,9%). Dit betekent dat er meer bouwbedrijven actief zijn in de subsector afwerking, dan in de subsector ruwbouw; wat toch opmerkelijk is.

Heel wat minder groot zijn de subsectoren van de wegenbouw en de bagger. De **wegenbouw** is met 485 bedrijven goed voor 2,6% van de Vlaamse bedrijven, de **bagger** telt nauwelijks 21 ondernemingen (0,1%). Daarnaast zijn er tevens heel wat bedrijven ingedeeld in de categorie '**andere**' subsectoren¹⁴. Meestal gaat het hier over bedrijven in subsectoren die verwant zijn aan de bouw: o.m. de groot- of kleinhandel in bouwmaterialen, het goederenvervoer, de vervaardiging van metalen ramen en deuren, enz. In de categorie 'andere' worden 1.159 bedrijven geteld (7,9%) (zie tabel 3.3).

Tabel 3.3. Verdeling en evolutie van het aantal bouwbedrijven in de Vlaamse bouwsector, naar subsector, 2007 – 2010

	2009		2010	
	aantal	%	aantal	%
ruwbouw	6.591	35,7%	6.487	35,2%
schrijnwerk	2.976	16,1%	2.900	15,7%
Overige afwerking	2.705	14,7%	2.749	14,9%
Sanitair en CV	1.875	10,2%	1.903	10,3%
Ruwbouwafwerking	1.873	10,1%	1.840	10,0%
Andere	1.167	6,3%	1.459	7,9%
Handel/Verhuur	752	4,1%	715	3,9%
Wegenbouw	491	2,7%	485	2,6%
Bagger	22	0,1%	21	0,1%
	18.452		18.559	

Bron: FVB

*Onder 'Overige afwerking' vallen de volgende activiteiten: *schilderen, plaatsen van behang, glaszetten, isolatiewerkzaamheden, overige bouwinstallatie en overige werkzaamheden in verband met de afwerking van gebouwen*

** Onder 'Ruwbouwafwerking' vallen de volgende activiteiten: *plaatsen van vloer- en wandtegels, plaatsen van vloerbedekking van hout of andere materialen en stukadoorswerk*

¹³ Cijfers van december 2006

¹⁴ De indeling van het aantal bedrijven naar subsector gebeurt van basis van de NACE-code van het bedrijf. Op die wijze kan een vrij gedetailleerde indeling worden gemaakt in subsectoren. Anderzijds bevat een indeling o.b.v. de NACE-codes tevens een aantal onvolkomenheden. Zo kunnen heel wat bedrijven wel volgens de RSZ binnen de bouwsector vallen, maar niet volgens de NACE-code. Vandaar ook de grote categorie 'andere'. Het betreft hier namelijk bedrijven die vooral actief zijn in aanverwante sectoren die niet onder te brengen zijn in de vermelde subsectoren.

3.3. Bedrijfsgrootte

In Vlaanderen telt **77,2% van de bouwbedrijven minder dan 6 arbeiders**, en maar liefst 98,7 % van de bouwondernemingen telt minder dan 50 arbeiders (zie tabel 3.4).

Tabel 3.4. Verdeling en evolutie van het aantal bouwbedrijven in de Vlaamse bouwsector, naar bedrijfsgrootte (aantal arbeiders), 2009-2010

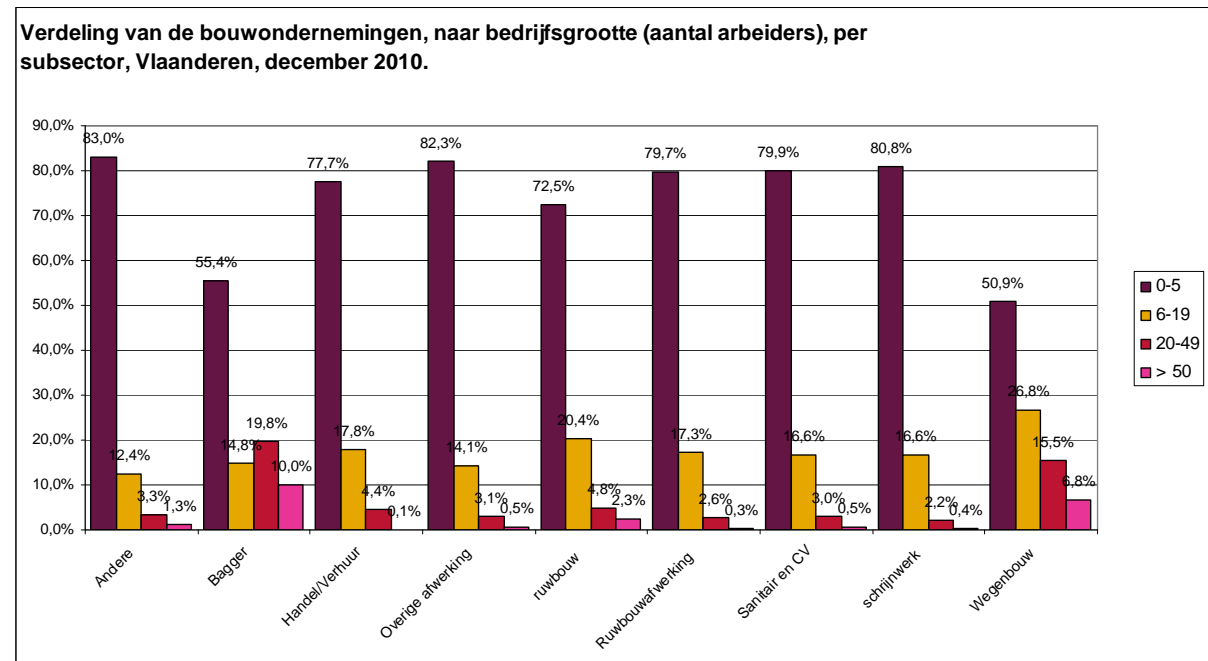
	2009		2010	
	aantal	%	aantal	%
0-5	14296	77,5%	14320	77,2%
6-19	3197	17,3%	3272	17,6%
20-49	727	3,9%	723	3,9%
50-99	155	0,8%	167	0,9%
100-249	64	0,3%	64	0,3%
250-499	12	0,1%	11	0,1%
+500	1	0,0%	2	0,0%
Eindtotaal	18452	100%	18559	100%

Bron: FVB

Gezien vanuit de verschillende **subsectoren** kunnen een aantal interessante vaststellingen worden gedaan met betrekking tot de grootte van de bedrijven die er actief zijn (zie grafiek 3.2):

- De **grotere bedrijven** blijken het best vertegenwoordigd te zijn in de *wegenbouw*: 'slechts' 50,9% van de bedrijven in de wegenbouwsector telt minder dan 6 arbeiders. 22,3% van de wegenbouwbedrijven stelt daarentegen meer dan 20 arbeiders tewerk.
- De **kleine bedrijven** zijn duidelijk meer terug te vinden in de *afwerking*. 82,3% van de bedrijven in de *overige afwerking* telt minder dan 6 arbeiders. In de *sanitair CV* en het *schrijnwerk* is dit net iets minder. Deze afwerkingsectoren kennen anderzijds zeer weinig grotere bedrijven.

Grafiek 3.2.

4. De zelfstandige bouwondernemer in Vlaanderen

4.1. Aantal & evolutie

Naast de bouwondernemingen wordt de bouw uiteraard ook gekenmerkt door een groot aantal zelfstandigen die in de sector actief zijn. Op 31 december 2009 telde **België 52.298 personen** in de bouwsector die onder de toepassing vielen van het sociaal statuut van de zelfstandigen. Het aantal helpers in de bouwsector bedroeg in dezelfde periode **7.487 personen**. In **Vlaanderen** waren eind 2009, **30.398 zelfstandigen** actief in de bouw. Dit komt neer op 58,1 % van het Belgische totaal. Van het totaal aantal personen in de Vlaamse bouwsector met het sociaal statuut van de zelfstandigen, is 12,6 % helper (zie tabel 4.1).

Tabel 4.1. Verdeling van het aantal zelfstandigen en het aantal helpers in de Belgische bouwsector, naar gewest, december 2009

	zelfstandigen	helpers	
Vlaanderen	30.398	4.386	34.784
	87,4%	12,6%	100,0%
Wallonië	17.025	1.694	18.719
	91,0%	9,0%	100,00%
Brussel	4.875	1.407	6.282
	77,60%	22%	100,00%
Totaal	52.298	7.487	59.785
	87,5%	12,5%	100,0%

Bron: RSVZ

Ten opzichte van 2008 is er een stijging te noteren van het aantal zelfstandigen (incl. helpers) (+ 1.106 eenheden). Sinds 2004 kan men een stijging van het aantal zelfstandigen in de bouw vaststellen. In 2009 worden 4.441 zelfstandigen meer geteld dan in 2004 (zie tabel 4.2).

Tabel 4.2. Evolutie van het aantal zelfstandigen (incl. helpers) in de Vlaamse bouwsector, naar provincie, 2004-2009

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Antwerpen	6.077	6.116	6.327	6.826	7.002	7.112
Limburg	5.162	5.175	5.279	5.560	5.729	5.919
Oost-Vlaanderen	7.862	7.915	8.082	8.475	8.655	8.712
Vlaams-Brabant	4.582	4.614	4.735	5.007	5.187	5.362
West-Vlaanderen	6.660	6.530	6.489	6.967	7.105	7.679
Totaal (Vlaanderen)	30.343	30.350	30.912	32.835	33.678	34.784

Bron: RSVZ

4.2. Provinciale verdeling

Op basis van de **provinciale verdeling** van de zelfstandigen in de bouw, kan vastgesteld worden dat in **Oost-Vlaanderen** het grootste aantal zelfstandigen actief is, nl. 7.638, wat neerkomt op dan 1/4de van het totaal aantal zelfstandigen in de Vlaamse bouwsector. Daarna volgen West-Vlaanderen (21,41%) en Antwerpen (20,56%). Het kleinste aantal zelfstandigen is terug te vinden in Vlaams-Brabant (15,77%) (zie tabellen 4.2 en 4.3).

Tabel 4.3. Verdeling van het aantal zelfstandigen (excl. helpers) in de Vlaamse bouwsector, naar provincie, december 2007

	Aantal	%
Oost-Vlaanderen	7.638	25,13%
West-Vlaanderen	6.509	21,41%
Antwerpen	6.251	20,56%
Limburg	5.207	17,13%
Vlaams-Brabant	4.793	15,77%
Totaal	30.398	100,00%

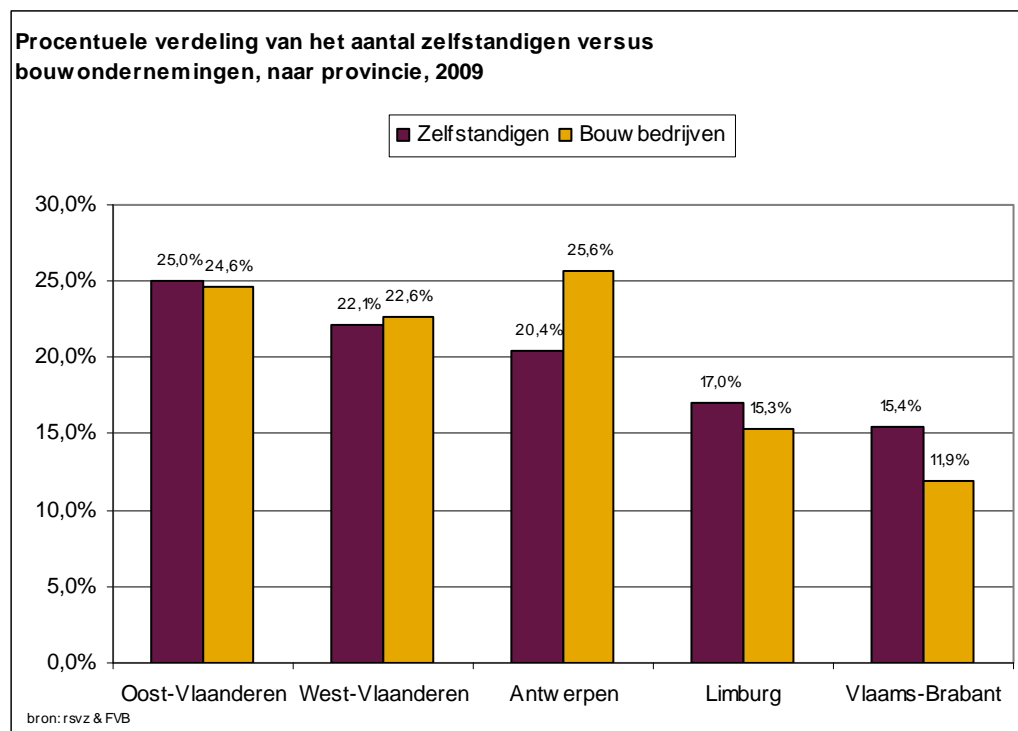
Bron: RSVZ

Verhoudingsgewijs zijn er in Oost-Vlaanderen, Limburg en Vlaams-Brabant meer zelfstandigen actief dan dat er bouwondernemingen gevestigd zijn. In **Oost-Vlaanderen** is 25,0% van alle zelfstandigen actief ten opzichte van

24,6% van alle bouwbedrijven die in deze provincie gevestigd zijn. Voor *Limburg* bedraagt deze verhouding 17,0% zelfstandigen versus 15,3% bouwondernemingen, en voor *Vlaams-Brabant* 15,4% zelfstandigen versus 11,9% bouwondernemingen.

In de omgekeerde richting valt vooral de provincie *Antwerpen* op. In Antwerpen is 20,4% van de zelfstandigen actief, terwijl 25,6% van alle Vlaamse bouwondernemingen in Antwerpen gevestigd is. Dus een verschil van 5,2% (zie grafiek 4.1).

Grafiek 4.1

Een gelijkaardige tendens is waar te nemen wanneer men het aantal zelfstandigen in de bouw plaatst tegenover het totaal aantal zelfstandigen over alle sectoren heen. Voor Vlaanderen geldt dat 6,0% van alle zelfstandigen (+helpers) actief is in de bouw. *Limburg* en *Oost-Vlaanderen* liggen met respectievelijk 8,1% en 6,5% boven dit Vlaamse gemiddelde. De overige provincies liggen op of onder – en dan vooral Antwerpen met 4,8% – dit gemiddelde (zie tabel 4.4). Uit dit alles zou men dus kunnen besluiten dat Limburg en Oost-Vlaanderen de provincies zijn waar de zelfstandige werkgelegenheid in de bouwsector goed vertegenwoordigd is.

Tabel 4.4. Verhouding van het aantal zelfstandigen (incl. helpers) in de bouw t.o.v. het totaal aantal zelfstandigen, Vlaanderen, december 2009

	Zelfstandigen BOUW	Zelfstandigen TOTAAL	% bouw t.o.v.totaal
Limburg	5.919	72.876	8,1%
Oost-Vlaanderen	8.712	133.767	6,5%
West-Vlaanderen	7.679	127.038	6,0%
Vlaams-Brabant	5.362	98.938	5,4%
Antwerpen	7.112	147.365	4,8%
Totaal	34.784	579.984	6,0%

Bron: RSVZ

4.3. Kenmerken van de zelfstandige bouwondernemer

Type van de zelfstandige activiteit

Het grootste deel van de zelfstandigen die actief zijn in de bouwsector doen dit als *hoofdbezigheid*, nl. 69,01% van alle zelfstandigen. 23,35% heeft het zelfstandige statuut als *bijkomende bezigheid*, en 7,54% is als zelfstandige *actief na het pensioen of na de pensioenleeftijd* (zie tabel 4.5).

Tabel 4.5. Verdeling van het aantal zelfstandigen (excl. helpers) in de Vlaamse bouwsector, naar type en geslacht, december 2009

	M	V	Totaal
Hoofdbezigheid	20.010 67,20%	416 67,21%	20.426 67,20%
Bijkomende bezigheid	7.820 26,26%	171 27,63%	7.991 26,29%
Actief na pensioen	1.949 6,54%	32 5,17%	1.981 6,52%
Totaal (Vlaanderen)	29.779 100,00%	619 100,00%	30.398 100,00%

Bron: RSVZ

Geslacht

97,96% van de zelfstandigen in de bouw zijn **mannen** (29.779) en **2,04%** zijn **vrouwen** (619). Vrouwen die actief zijn als zelfstandige in de bouwsector doen dit veelal in *hoofdbezigheid* (67,21%) (zie tabel 4.5).

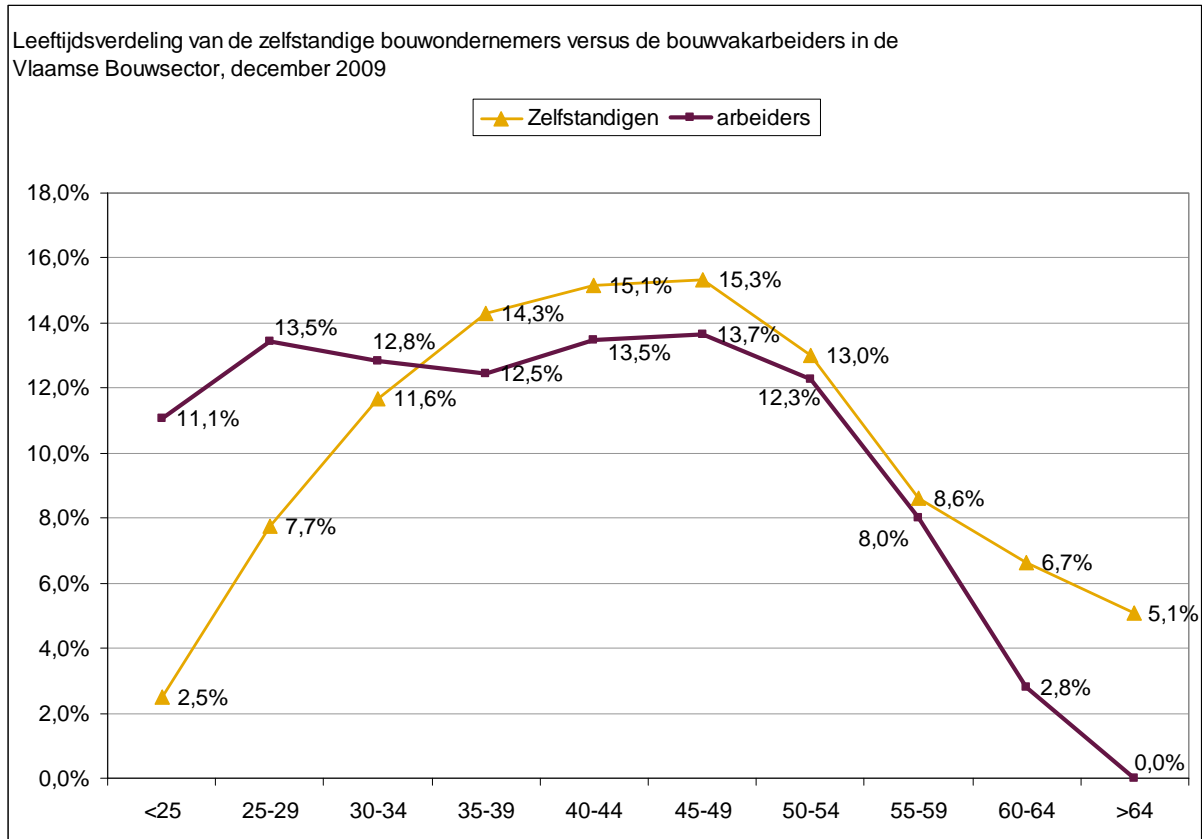
Leeftijd

Het grootste aandeel zelfstandige bouwondernemers is terug te vinden in de **leeftijdsklasse van 40 tot 50-jarigen**: de 40 tot 44-jarige zelfstandigen zijn goed voor 15,1% van de zelfstandige werkgelegenheid en de 45 tot 49-jarigen vertegenwoordigen 15,3%.

In vergelijking met de leeftijdsverdeling van de *arbeiders* die in de bouw zijn tewerkgesteld, vallen wel enkele duidelijke verschillen op (zie grafiek 4.2):

- Bij de zelfstandige bouwvakarbeiders in Vlaanderen is slechts een (zeer) beperkt aandeel *jongeren* terug te vinden: 2,5% van de zelfstandigen die in de bouw actief zijn, zijn jonger dan 25 jaar. Bij de arbeiders bedraagt het aandeel –25-jarigen 11,2%.
- Ook de *25 tot 34-jarigen* zijn bij de zelfstandigen eerder in beperkte mate terug te vinden: de 25-29-jarigen hebben een aandeel van 7,7%; de 30 tot 34-jarigen vertegenwoordigen 11,6%
- Het aandeel *30 tot 34-jarigen* ligt bij de zelfstandigen en de arbeiders op ongeveer hetzelfde niveau: 11,6% zelfstandigen en 12,8% arbeiders.
- Qua leeftijd bestaat de groep zelfstandige bouwvakkers dus vooral uit *40-plussers*. 63,8% van de zelfstandigen is ouder dan 40 jaar.
- Bij de zelfstandigen zijn tevens tamelijk wat *65-plussers* actief (5,1%). Het betreft hier zelfstandigen die na hun pensioen of na de pensioenleeftijd nog in de bouwsector actief zijn.

Grafiek 4.2.

Bron fvb en rsvz

Opmerking. Een verdeling op basis van de subsector of het beroep van de zelfstandige is niet te maken omdat er bij de RSVZ geen cijfers beschikbaar zijn met betrekking tot dit criterium.

5. De bouwvakarbeider in Vlaanderen

5.1. Tewerkstelling: aantal & evolutie

5.1.1. Aantal bouwarbeiders

In december 2010 telde de **Belgische bouwsector** 162.793 arbeiders. Dit op een totaal van 30.470 bouwbedrijven die in ons land actief waren. **Vlaanderen** telde op dat moment 103.335 arbeiders die tewerkgesteld waren in de bouw, en dit bij in totaal 18.559 bouwbedrijven. Vlaanderen is dus goed voor 63,5% van de Belgische tewerkstelling van arbeiders in de bouw (zie tabel 5.1).

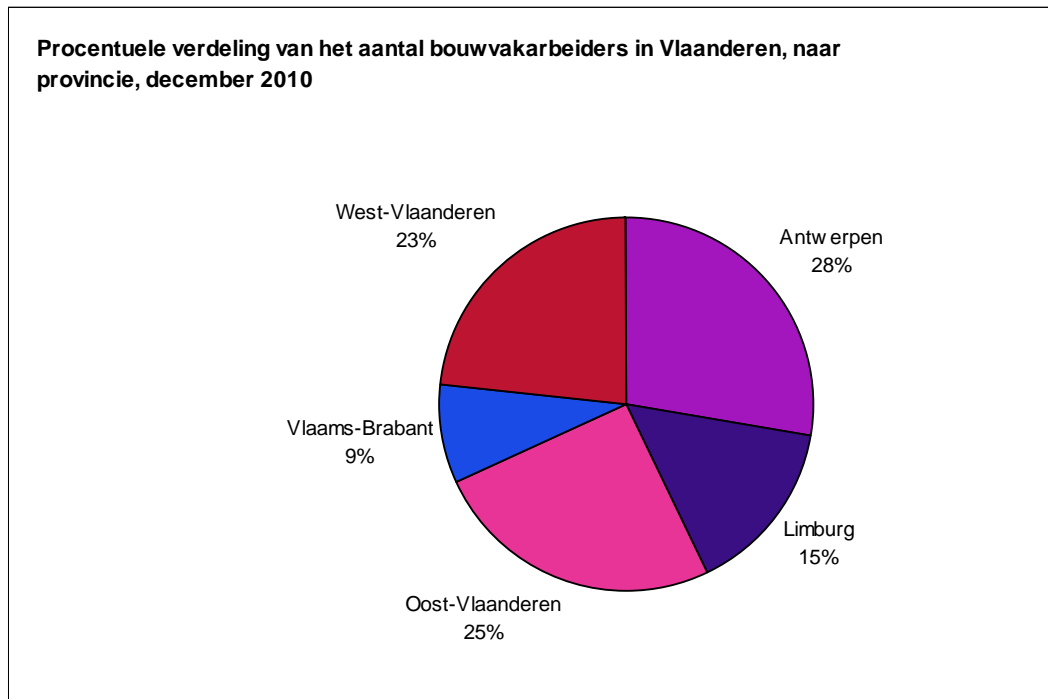
Tabel 5.1. Verdeling van het aantal arbeiders en bouwbedrijven in de Belgische bouwsector, naar gewest, december 2010

2010	Arbeiders		bedrijven	
	Aantal	%	Aantal	%
Vlaanderen	103.335	63,5%	18.559	60,9%
Wallonië	48.186	29,6%	10.100	33,1%
Brussel/Bruxelles	11.272	6,9%	1.811	5,9%
Totaal	162.793	100,0%	30.470	100,0%

Bron: FVB

Binnen **Vlaanderen** wordt de grootste tewerkstelling van bouwarbeiders gerealiseerd door de provincie **Antwerpen** (waar tevens de meeste bouwbedrijven actief zijn). 28,7% van alle bouwarbeiders in Vlaanderen zijn tewerkgesteld in Antwerpen (29.060). **Oost-Vlaanderen** telt het tweede grootste aantal arbeiders: meer dan 1/4de van de totale arbeiderspopulatie (26.321). **Vlaams-Brabant** telt met 8.759 arbeiders het kleinste aantal bouwvakarbeiders (zie grafiek 5.1 en tabel 5.2).

Grafiek 5.1.

Bron: FVB

Wanneer de **procentuele verdeling van de tewerkstelling en het aantal bouwbedrijven per provincie** nader wordt bekeken, blijkt dat **Antwerpen** duidelijk een groter aandeel heeft in de tewerkstelling van arbeiders dan in het aantal bouwondernemingen (28,4% de arbeiderstewerkstelling t.o.v. 25,6% van de bouwbedrijven). In

mindere mate is deze tendens ook merkbaar in *Oost-Vlaanderen* en in tegenstelling tot 2008 ook in *West-Vlaanderen*. (zie tabel 5.2. en grafiek 5.2). Sinds k

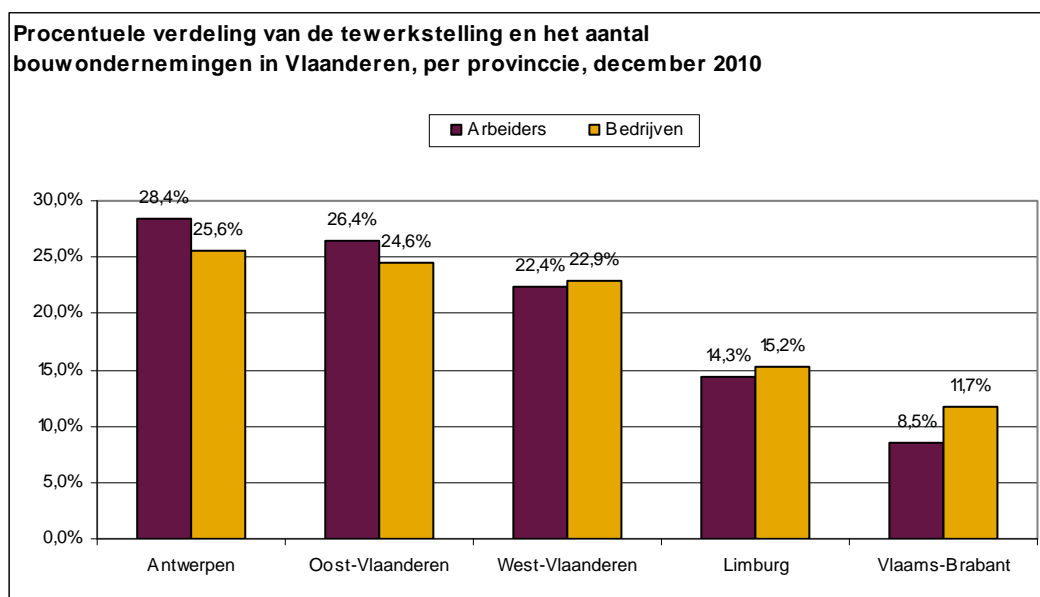
In Limburg en (vooral) in Vlaams-Brabant, geldt echter het omgekeerde. Hier zijn er verhoudingsgewijs een groter aandeel bouwbedrijven ten opzichte van het aandeel tewerkgestelde arbeiders. Dit is een aanwijzing dat deze laatste twee provincies worden gekenmerkt door een groter aantal kleinere ondernemingen in vergelijking met de andere provincies.

Tabel 5.2. Verdeling van het aantal arbeiders en bouwbedrijven in de Vlaamse bouwsector, naar provincie, december 2010

	Arbeiders		Bedrijven	
	Aantal	%	Aantal	%
Antwerpen	29.355	28,4%	4.760	25,6%
Oost-Vlaanderen	27.255	26,4%	4.559	24,6%
West-Vlaanderen	23.182	22,4%	4.241	22,9%
Limburg	14.784	14,3%	2.829	15,2%
Vlaams-Brabant	8.759	8,5%	2.170	11,7%
Eindtotaal	103.335		18.559	

Bron: FVB

Grafiek 5.2.

Bron: FVB

5.1.2. Evolutie

Methodologische noot: sinds november 2010 wordt er gewerkt met een nieuwe database crossdb. Ervoor gebeurde dit via construct. De grote stijging in 2010 is dan ook in de eerste plaats te wijten aan het gebruik van de nieuwe database.

In tabel 5.3. wordt het aantal arbeiders weergegeven voor 2007 tot 2010, verdeeld per provincie.

Tabel 5.3. Verdeling van het aantal arbeiders in de Vlaamse bouwsector, naar provincie, 2007-2010

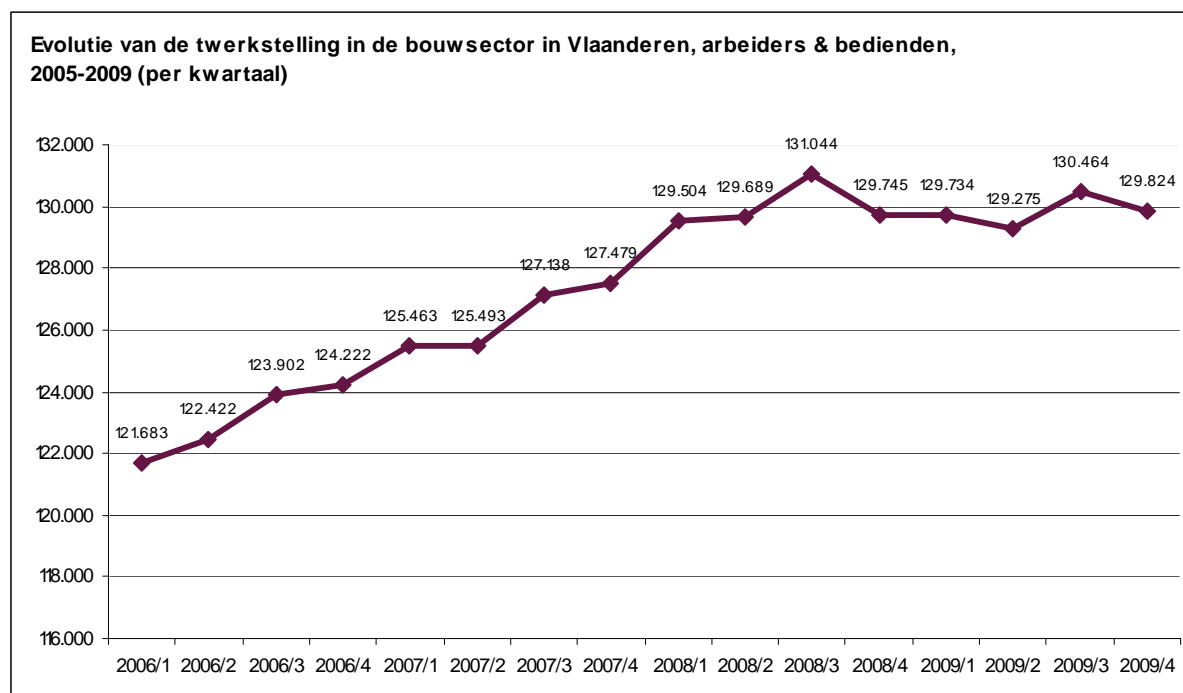
	Arbeiders 2007		Arbeiders 2008		Arbeiders 2009		Arbeiders 2010	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Antwerpen	29.427	28,7%	29.060	28,7%	28.846	28,5%	29.355	28,4%
Limburg	14.791	14,4%	14.645	14,5%	14.481	14,3%	14.784	14,3%
Oost-Vlaanderen	26.756	26,1%	26.321	26,0%	26.628	26,3%	27.255	26,4%
Vlaams-Brabant	9.161	8,9%	8.698	8,6%	8.835	8,7%	8.759	8,5%
West-Vlaanderen	22.316	21,8%	22.520	22,2%	22.500	22,2%	23.182	22,4%
Eindtotaal	102.451		101.244		101.290		103.335	

Bron: FVB

Als we eerder in de tijd willen gaan, kunnen we beroep doen op gegevens van de RSZ. Het gaat hier wel over *arbeiders en bedienden* samen. De meest recente cijfers van de RSZ zijn van het vierde kwartaal van 2009.

In grafiek 5.3. staat de evolutie van de tewerkstelling in de bouwsector vanaf 2006 tot en met het vierde kwartaal van 2009. Sinds het eerste kwartaal van 2006 is er een verhoging in het aantal werknemers in de bouwsector. Pas vanaf het vierde kwartaal van 2008 is de stijgende trend omgebogen met een dieptepunt in het tweede kwartaal van 2009. Sindsdien is er terug een langzame stijging te merken.

Grafiek 5.3.

Bron RSZ (beige brochure)

5.2. Arbeiders versus bedienden

Hierboven werden twee bronnen gebruikt om het aantal werknemers in de Vlaamse bouwsector te schetsen: enerzijds de database van het FVB voor arbeiders, anderzijds gegevens over het aantal arbeiders en bedienden van de RSZ. Op basis van procentuele verhoudingen die eerder konden worden vastgesteld, kan een schatting worden gemaakt van het aantal *bedienden* die actief zijn in de bouw.

Het laatst beschikbare RSZ-cijfer van het aantal tewerkgestelde werknemers in de Vlaamse bouwsector heeft het over 129.824 arbeidskrachten (vierde kwartaal 2009; arbeiders én bedienden). Eerder werd de verhouding vastgesteld op **82,5% arbeiders en 17,5% bedienden**. Dat betekent dat het aantal **bedienden** in de bouw kan schatten op **ongeveer 22.179** en het aantal **arbeiders** op **ongeveer 107.104**.

5.3. Subsector

Van de 103.335 arbeiders die in december 2010 in de Vlaamse bouwsector werden geteld, waren de meesten, nl. 46.197 actief in de **ruwbouw**. Dit vertegenwoordigt 44,7% van alle arbeiders in Vlaanderen. In de totale **afwerking** waren 38.200 arbeiders actief. Het gaat hier over een aandeel van 37,0% van de Vlaamse arbeiderspopulatie in de bouw. De grootste subsectoren binnen de afwerking zijn de overige afwerking (11.692 arbeiders oftewel 11,3%) en de schrijnwerkers (11.406 oftewel 11, %).

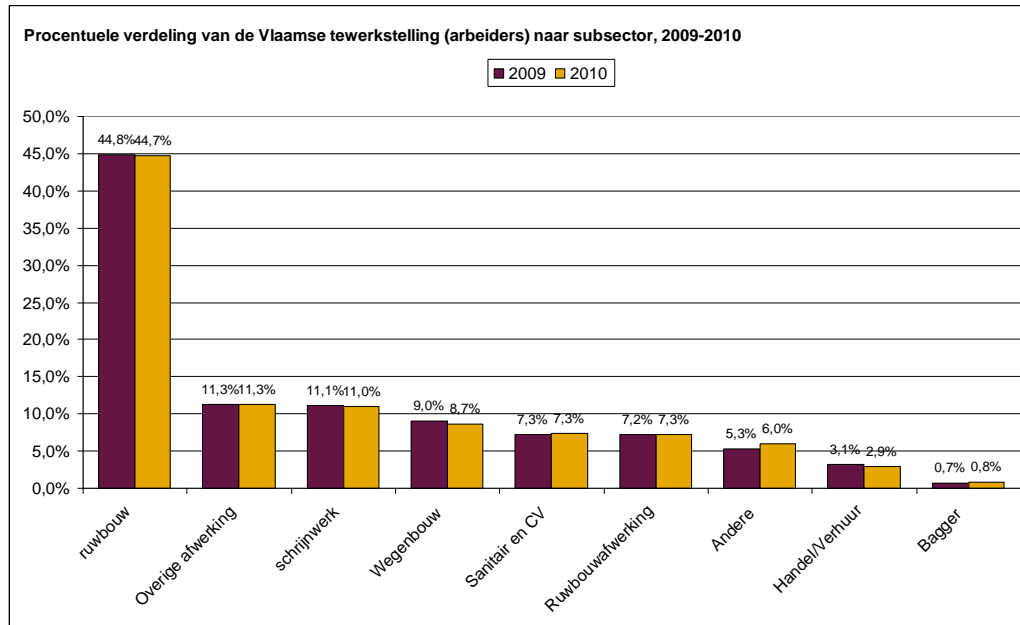
De wegebouw en zeker de bagger zijn kleine sectoren. De **wegbouw** is met 8.943 arbeiders goed voor 8,7% van alle arbeiders; de **bagger** telt 830 arbeiders, 0,8% van het totaal. 6,0% van de arbeiders (6.164) is tot slot ingedeeld in de categorie "**anderen**". Hierin zitten de arbeiders die actief zijn in andere subsectoren die verwant zijn met de bouw (handel in bouwmaterialen, goederenvervoer, vervaardiging van ramen en deuren, enz.)

Tabel 5.4. Indeling van het aantal arbeiders en bouwbedrijven, naar subsector, Vlaanderen, december 2010

	Arbeiders		Bouwbedrijven	
	Aantal	%	Aantal	%
ruwbouw	46.197	44,7%	6.487	6,28%
Overige afwerking	11.692	11,3%	2.749	2,66%
schrijnwerk	11.406	11,0%	2.900	2,81%
Wegbouw	8.943	8,7%	485	0,47%
Sanitair en CV	7.581	7,3%	1.903	1,84%
Ruwbouwafwerking	7.521	7,3%	1.840	1,78%
Andere	6.164	6,0%	1.459	1,41%
Handel/Verhuur	3.001	2,9%	715	0,69%
Bagger	830	0,8%	21	0,02%
Totaal	103.335	100,0%	18.559	17,96%

Bron: FVB

Grafiek 5.4.

Bron: FVB

Wanneer de **verdeling van de tewerkstelling naar subsector van 2010 vergeleken wordt met deze van 2009**, blijkt dat er zo goed als geen wijzigingen hebben plaatsgevonden. De *ruwbouw* is een beetje gedaald (van 44,8% in 2009 naar 44,7% in 2010). In 2007 was dit nog 53,4%. Enkel de andere bouwvakberoepen zijn beduidend gestegen (0,7%).

5.4. Bouwberoepen

Gekeken naar de verschillende bouwberoepen bestaat de top-5 van meest voorkomende bouwberoepen uit: *metselaars* (15.501 of 15,0%), *schrijnwerkers-timmermannen* (14.509 of 14,0%), *wegenwerkers* (9.547 of 9,2%), *chauffeurs* (5.736 of 5,5%) en *bekisters* (5.230 of 5,1%). De metselaars en schrijnwerkers-timmermannen zijn dus overduidelijk de meest voorkomende arbeidersgroepen in de Vlaamse bouwsector.

Tabel 5.5. Aantal arbeiders in de Vlaamse bouwsector, per beroep, december 2008

Beroep	Aantal	%	Beroep	Aantal	%
Metselaar	15.501	15,0%	Bestuurder mobiele kraan/verreiker	1.522	1,5%
Schrijnwerker-Timmerman	14.509	14,0%	Stellingbouwer	1.387	1,3%
Wegenwerker	9.547	9,2%	Dekvloerlegger	1.298	1,3%
Chauffeur	5.736	5,5%	Prefab-monteerder	1.284	1,2%
Bekister	5.230	5,1%	Industrieel schilder	1.190	1,2%
Bouwplaatmachinist	5.205	5,0%	Magazijnier	1.063	1,0%
Schilder-decorateur	5.102	4,9%	Voeger	839	0,8%
Monteur centrale verwarming	3.782	3,7%	Glaswerker	765	0,7%
Stukadoor	3.599	3,5%	Torenkraanbestuurder	757	0,7%
Dakdekker	3.598	3,5%	Gevelwerker	743	0,7%
Sanitair installateur	3.453	3,3%	Boorder	726	0,7%
Dakafdichter	2.805	2,7%	Werktuigkundige (voor de baggervaart)	697	0,7%
Interieurbouwer	2.581	2,5%	Baggerwerker	655	0,6%
IJzervlechter	2.564	2,5%	Betonhersteller	606	0,6%
Tegelzetter	2.355	2,3%	Bronbemaler	388	0,4%
Industrieel isolatiewerker	1.958	1,9%	Heimachinist	276	0,3%
Natuursteenbewerker	1.651	1,6%	Totaal	103.371	100,0%

Bron: FVB

5.5. Bedrijfs grootte

De **bouwbedrijven met 6 tot 19 arbeiders** realiseren de **grootste tewerkstelling** van bouwvakarbeiders in Vlaanderen: namelijk 31.894 arbeiders of 30,9% van het totaal aantal arbeiders. De tewerkstelling bij de bouwbedrijven van minder dan 20 arbeiders is goed voor 54,0% van alle Vlaamse arbeiders (zie tabel 5.6).

Ten opzichte van 2009 betekent dit een stijging van 1,3%: in 2009 waren de bedrijven van minder dan 20 arbeiders goed voor 52,7% van de tewerkstelling.

Tabel 5.6. De tewerkstelling van bouwvakarbeiders in Vlaanderen, naar bedrijfs grootte (aantal arbeiders), december 2010

Bedrijfs grootte	Aantal	%	Cumulatief %
0-5	23.859	23,1%	23,1%
6-19	31.894	30,9%	54,0%
20-49	21.372	20,7%	74,6%
50-99	11.515	11,1%	85,8%
100-249	9.837	9,5%	95,3%
250-499	3.599	3,5%	98,8%
+500	1.259	1,2%	100,0%
	103.335	100,0%	

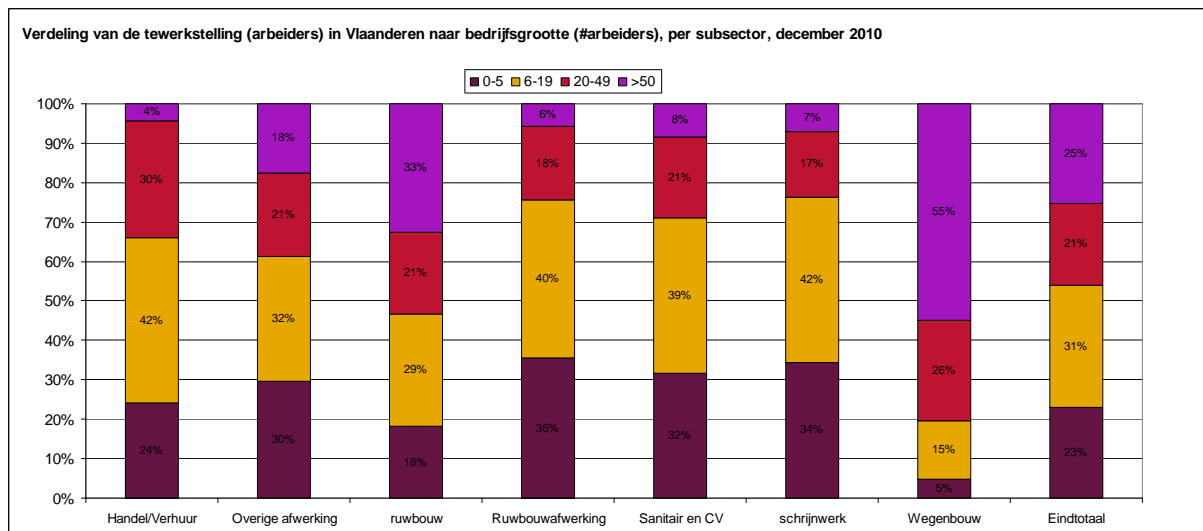
Bron: FVB

Voor meer cijfers over de tewerkstelling (arbeiders) en het aantal bouwondernemingen, naar bedrijfs grootte: zie bijlage 5.3.

Gekeken naar de **tewerkstelling in de verschillende subsectoren** kunnen volgende vaststellingen worden gedaan (zie ook grafiek 5.5.):

- In de **afwerkingssectoren** wordt in vergelijking met de *ruwbouw* en *wegenbouw* duidelijk de grootste tewerkstelling gerealiseerd door *kleine bedrijven*, vooral deze met minder dan 20 arbeiders. In de *ruwbouwafwerking* is 72% van de arbeiders tewerkgesteld in bedrijven met minder dan 20 arbeiders. Nauwelijks 6% van alle arbeiders is terug te vinden in bedrijven met meer dan 50 arbeiders. In het *schrijnwerk* is 76% van de tewerkstelling te situeren in bedrijven met minder dan 20 arbeiders.
- In de **ruwbouw** wordt de meeste tewerkstelling gerealiseerd in bedrijven met meer dan 50 arbeiders. 53% van alle ruwbouwarbeiders is terug te vinden in bedrijven die meer dan 20 arbeiders tewerkstellen.
- In de **wegenbouw** is de meeste tewerkstelling te vinden in de grote bedrijven; iets meer dan de helft (55%) van alle arbeiders die tewerkgesteld zijn in de wegenbouw, is terug te vinden in bedrijven met meer dan 50 arbeiders.
-

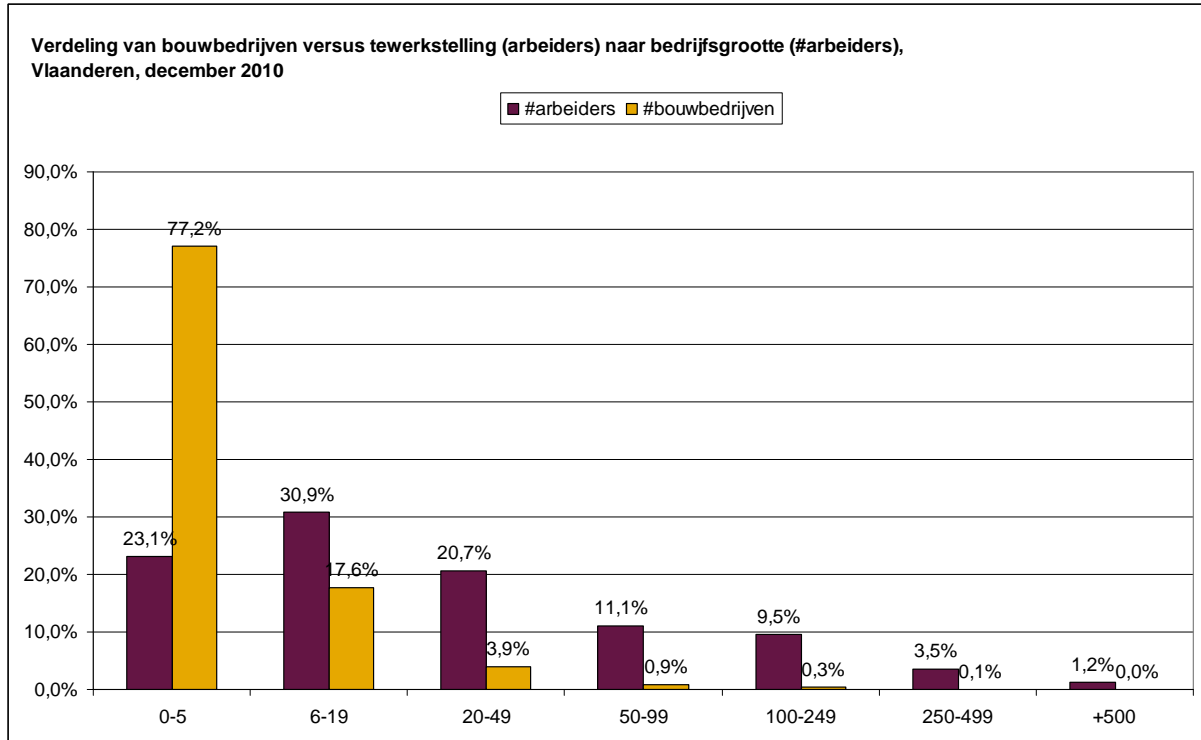
Grafiek 5.5.

Bron: FVB

Tot slot kan nog worden bekeken hoe de verdeling van de tewerkstelling naar bedrijfsgrootte zich verhoudt ten opzichte van de verdeling van de bouwbedrijven naar bedrijfsgrootte (zie grafiek 5.6). Hieruit blijkt dat de grote meerderheid van de bouwbedrijven (77,2%) minder dan 6 arbeiders tewerkstelt. De verdeling van de tewerkstelling is daarentegen meer verspreid over de verschillende bedrijfscategorieën.

Grafiek 5.6.

Bron: FVB

5.6. Geslacht

In december 2008 telde de Vlaamse bouwsector **1.193 arbeiders**. Dit is nauwelijks **1,2%** van de totale arbeiderspopulatie. Dit ligt in de lijn van de voorgaande jaren..

Gekeken naar de verschillende **provincies** vinden we de meeste arbeiders terug in de provincie Antwerpen (377), gevolgd door Oost-Vlaanderen (279). Wat betreft de man-vrouw verhouding bij de arbeiderspopulatie scoren West-Vlaanderen en Antwerpen het hoogst inzake tewerkstelling: 1,28% en 1,27%. De provincie met het kleinste aandeel arbeiders is Limburg met 1% (zie tabel 5.7).

Tabel 5.7. De tewerkstelling van bouwarbeiders in Vlaanderen naar geslacht & de verhouding arbeiders-arbeiders (%), december 2010

provincie/province	Aantal			%	
	V	M	Totaal	V	M
Antwerpen	377	28.978	29.355	1,28%	98,7%
Limburg	148	14.636	14.784	1,00%	99,0%
Oost-Vlaanderen	279	26.976	27.255	1,02%	99,0%
Vlaams-Brabant	95	8.664	8.759	1,08%	98,9%
West-Vlaanderen	294	22.888	23.182	1,27%	98,7%
Eindtotaal	1.193	102.142	103.335	1,15%	98,8%

Bron: FVB

Opgesplitst naar **subsector** blijkt dat de meeste vrouwen actief zijn in de *afwerking*. In de vier afwerkingssectoren tezamen is ongeveer iets meer dan de helft van alle vrouwen tewerkgesteld: 592 arbeidsters (49,6). Vooral in de *overige afwerking* zijn er heel wat arbeidsters terug te vinden (325). In de *ruwbouw* zijn 321 vrouwen tewerkgesteld (d.i. 26,9%). In de *handel en verhuur* zijn er 110 arbeidsters. De *wegenbouw* kent heel wat minder vrouwen (70 oftewel 5,9%). Categorie “andere” stelt 92 arbeidsters aan het werk (7,7%). (zie tabel 5.8).

Tabel 5.8. Aantal arbeidsters in de Vlaamse bouwsector, naar subsector, december 2010

subsecteur	Aantal	%
Overige afwerking	325	27,2%
ruwbouw	321	26,9%
schrijnwerk	138	11,6%
Handel/Verhuur	110	9,2%
Andere	92	7,7%
Ruwbouwafwerking	72	6,0%
Wegenbouw	70	5,9%
Sanitair en CV	58	4,9%
Bagger	7	0,6%
Eindtotaal	1.193	1,2%

Bron: FVB

5.7. Leeftijd

5.7.1. Leeftijdsverdeling in 2010

De grootste leeftijdsgroepen van arbeiders in de Vlaamse bouwsector zijn de **40 tot 44-jarigen**. In deze leeftijdsklasse is 13,3% van alle bouwvakarbeiders in Vlaanderen terug te vinden. De jongeren (15 tot 24-jarigen) zijn goed voor een aandeel van 14% van alle bouwvakarbeiders. De ouderen (45-plussers) vertegenwoordigen 34,1% van de arbeiderspopulatie (zie tabel 5.9).

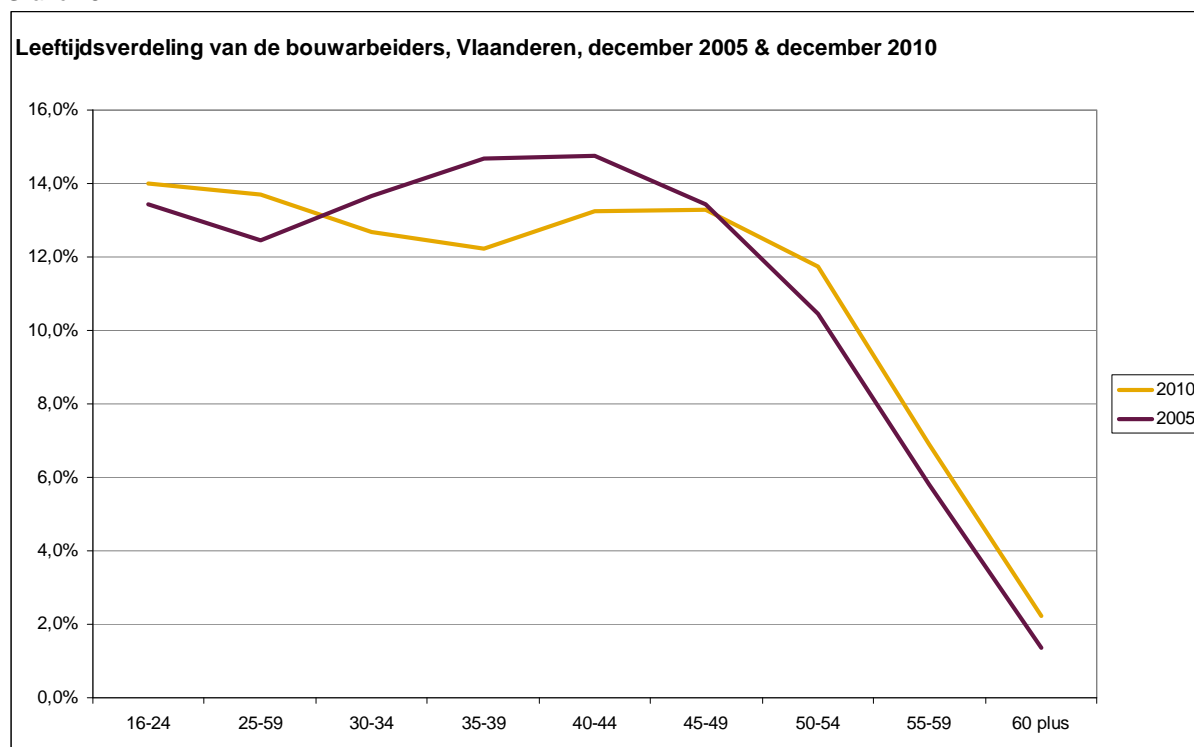
Tabel 5.9. Leeftijdsverdeling van de bouwvakarbeiders, Vlaanderen, december 2010

Leeftijdsklasse	Aantal	%
15-19	1.892	1,8%
20-24	12.606	12,2%
25-29	14.175	13,7%
30-34	13.090	12,7%
35-39	12.639	12,2%
40-44	13.693	13,3%
45-49	13.729	13,3%
50-54	12.149	11,8%
55-59	7.086	6,9%
60-65	2.275	2,2%
	103.335	100,0%

Bron: FVB

5.7.2. Evolutie 2005-2010

Grafiek 5.7

Bron: FVB

In vergelijking met 2005 is de leeftijdspiramide van de arbeiders in de bouwsector in 2010 een stuk naar rechts opgeschoven (zie grafiek 5.7 en tabel 5.10.). Dit betekent dat er binnen de arbeiderspopulatie, t.o.v. van een jaar eerder, een groter aandeel oudere arbeiders aan het werk is. De bouwsector in Vlaanderen wordt met andere woorden geconfronteerd met een **groter wordende groep van oudere bouwvakarbeiders**:

- In de **jongste leeftijdsgroepen** (–20-jarigen) is er voor 2010 een lichte daling merkbaar van het aantal arbeiders.
- Het aandeel **30 tot 44-jarigen** in 2010 lag lager dan in 2005.
- In de **leeftijdsklassen** 50 tot 54-jarigen is er dan weer een lichte stijging te noteren van het aandeel arbeiders in 2010 ten opzichte van 2005.

Tabel 5.10.: Leeftijdsverdeling (%) van de bouwvakarbeiders in Vlaanderen, 2005 & 2010

Leeftijd	2005	2010	Vershil
16-24	13,4%	14,0%	0,6%
25-29	12,4%	13,7%	1,3%
30-34	13,6%	12,7%	-1,0%
35-39	14,7%	12,2%	-2,5%
40-44	14,7%	13,2%	-1,5%
45-49	13,4%	13,3%	-0,2%
50-54	10,5%	11,8%	1,3%
55-59	5,8%	6,9%	1,1%
60 plus	1,3%	2,2%	0,9%

Bron: FVB

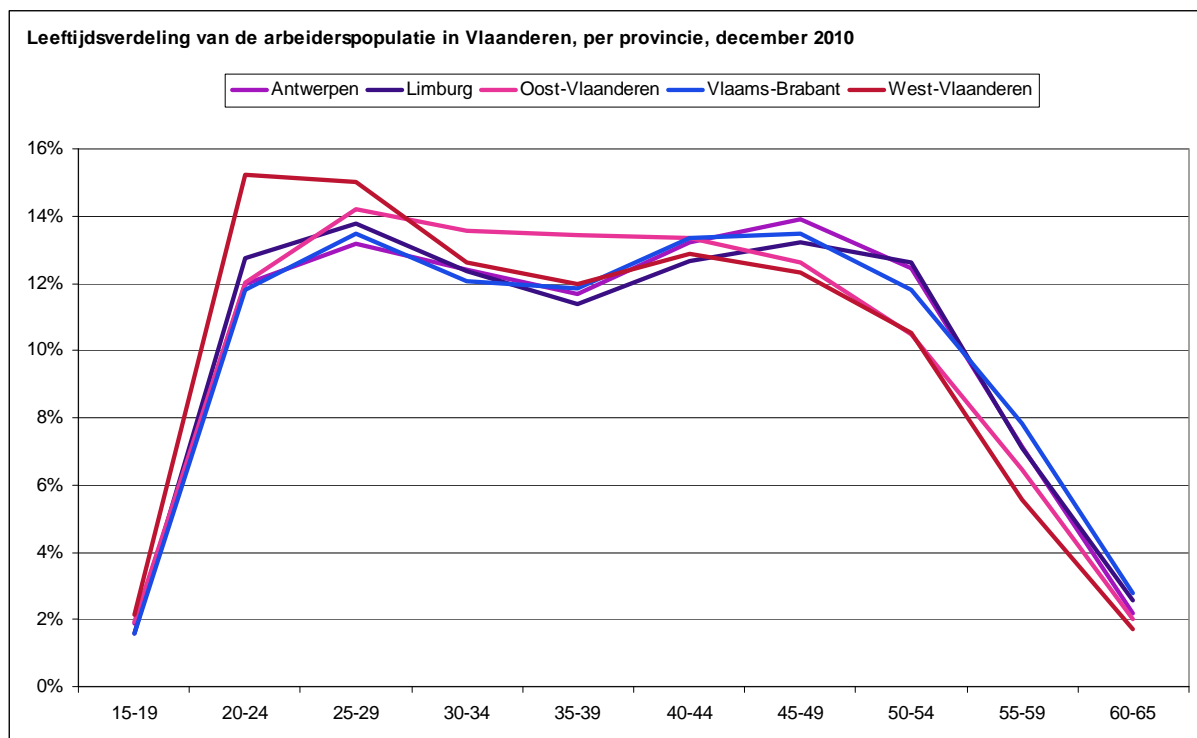
5.7.3. Provinciale leeftijdsverdelingen

Wanneer de leeftijdsverdeling van de bouwarbeiders binnen de verschillende **Vlaamse provincies** nader worden bekeken, kunnen volgende vaststellingen worden gedaan (zie grafiek 5.8):

- De provincie *West-Vlaanderen* wordt gekenmerkt door een groot percentage aanwezige jongeren in de sector (15,2% van de arbeiders behoort tot de leeftijdsklasse 20 tot 24-jarigen). *Vlaams-Brabant* heeft in verhouding met de andere provincies een kleiner aandeel –25-jarigen.
- De provincie *Oost-Vlaanderen* kent in vergelijking met de andere provincies een aanzienlijk percentage 25 tot 34-jarigen (13,6% van de Oost-Vlaamse arbeiders is terug te vinden in de leeftijdsklasse 30 tot 34-jarigen, wat meer is dan in de andere provincies).
- *Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant* zijn de provincies die de grootste populatie oudere arbeidskrachten hebben. Voor Limburg en Antwerpen gaat het hier vooral over 40 tot 55-jarigen, in Vlaams-Brabant is vooral een groot aandeel arbeiders te vinden in de oudste leeftijdsklassen (55-plussers). In *Oost- en West-Vlaanderen* wordt men t.o.v. de andere provincies in iets mindere mate geconfronteerd met oudere arbeiders (40-plussers).

De provincies Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant hebben in vergelijking met Vlaanderen of de andere provincies dus een relatief oudere populatie bouwvakarbeiders. In Oost- en West-Vlaanderen zijn daarentegen de jongeren beter vertegenwoordigd, terwijl het aandeel ouderen lager ligt.

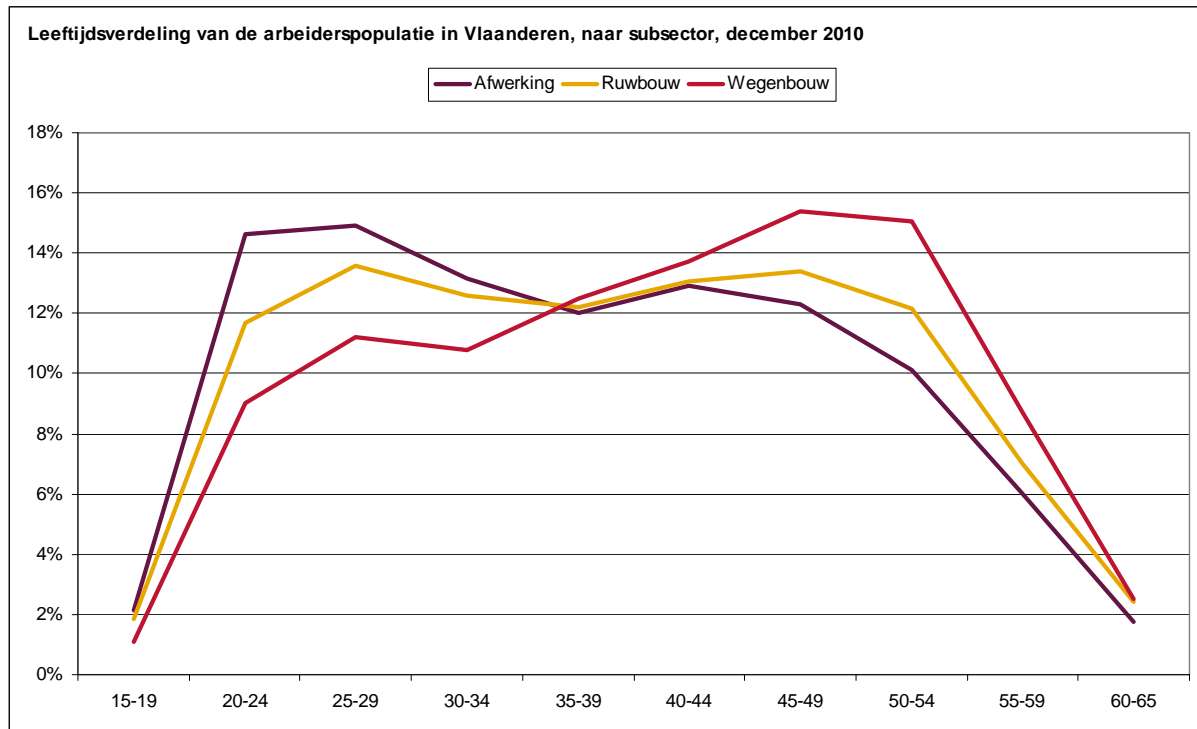
Grafiek 5.8.

Bron: FVB

5.7.4. Leeftijdsverdeling naar subsector bouw & andere sectoren

Grafiek 5.9.

Bron: FVB

Wanneer de leeftijdsverdeling wordt bekeken binnen de verschillende **subsectoren van de bouw** kunnen volgende punten worden vastgesteld (zie grafiek 5.9):

- De leeftijdsverdeling van de *ruwbouw* leunt het sterkst aan bij de algemene leeftijdsverdeling van de bouwarbeiders in Vlaanderen.
- In de *afwerking*: 14,9% van arbeiders behoort tot de leeftijdsklasse van 25 tot 29 jarigen, in de *ruwbouw* en *wegenbouw* is dit 13,6% en 11,2%. Anderzijds kent de afwerking een kleiner aandeel oudere arbeiders (43,1% van de arbeiders zijn ouder dan 40 jaar, in tegenstelling tot de *ruwbouw* (48,1%) en *wegenbouw* (55,4%).
- In de *wegenbouw* geldt de omgekeerde. De *wegenbouw* kent een lager aandeel -35 jarigen, maar een groter aandeel 40-plussers (44,1% van de wegenbouwers behoort tot de leeftijdsgroep van 40 tot 54, in de *ruwbouw* en *afwerking*, is dit respectievelijk 38,6% en 35,4%)

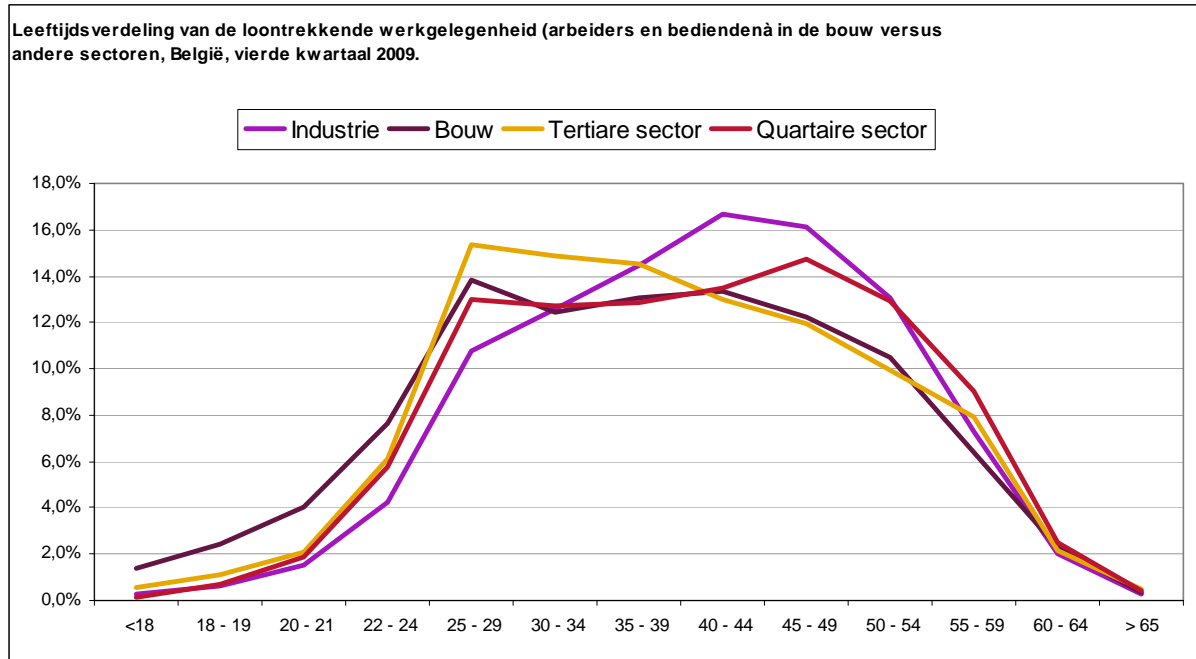
Uit bovenstaande vaststellingen valt dus te besluiten dat de afwerking een relatief jongere arbeiderspopulatie heeft. Dit in tegenstelling tot de wegenbouw, waarin er vooral veel 40-plussers aan de slag zijn. De eindeloopbaanproblematiek zal zich dan ook vooral manifesteren in deze laatste subsector.

Voor meer cijfers over de leeftijdsverdeling in de verschillende subsectoren van de bouw: zie bijlage 5.5.

Om een vergelijking te maken met de leeftijdsverdeling tussen **de bouwsector en andere (hoofd)sectoren**, kunnen we slechts een beroep doen op cijfers van de RSZ die betrekking hebben op België en op de volledige groep werknemers (dus arbeiders én bedienden).

Uit deze cijfers blijkt dat de bouwsector in vergelijking met de industrie en de quartaire sector een relatief jongere populatie werknemers heeft. De tertiaire sector heeft – op uitzondering van de leeftijdsklassen tussen 25 en 29 jaar – een vrij gelijkaardig leeftijds patroon (zie grafiek 5.10).

Grafiek 5.10.

Bron: FVB

5.8. Verloningsgraad

Voor cijfermateriaal over de verloningsgraad van de arbeiders die in de bouw zijn tewerkgesteld, wordt uitgegaan van de loonbarema's die gangbaar zijn in de sector (CAO-bepalingen zoals op dat moment geldend). Op basis van die loonbarema's kan met name een indeling worden gemaakt volgens categorie I, categorie IA, categorie II, categorie IIA, categorie III en categorie IV en +. De onderstaande gegevens betreffen het gemiddelde aantal arbeiders per looncategorie over 1 jaar (4 kwartalen).

Opmerking: Gezien de scholingsgraad momenteel enkel kan worden afgeleid van de lonen en de loonbarema's, moet er de nodige voorzichtigheid aan de dag gelegd worden bij het hanteren en interpreteren van deze cijfers. Uiteraard zijn in de lonen van individuele arbeiders ook andere elementen dan de scholingsgraad van belang (anciënniteit, inzet, ervaring,...).

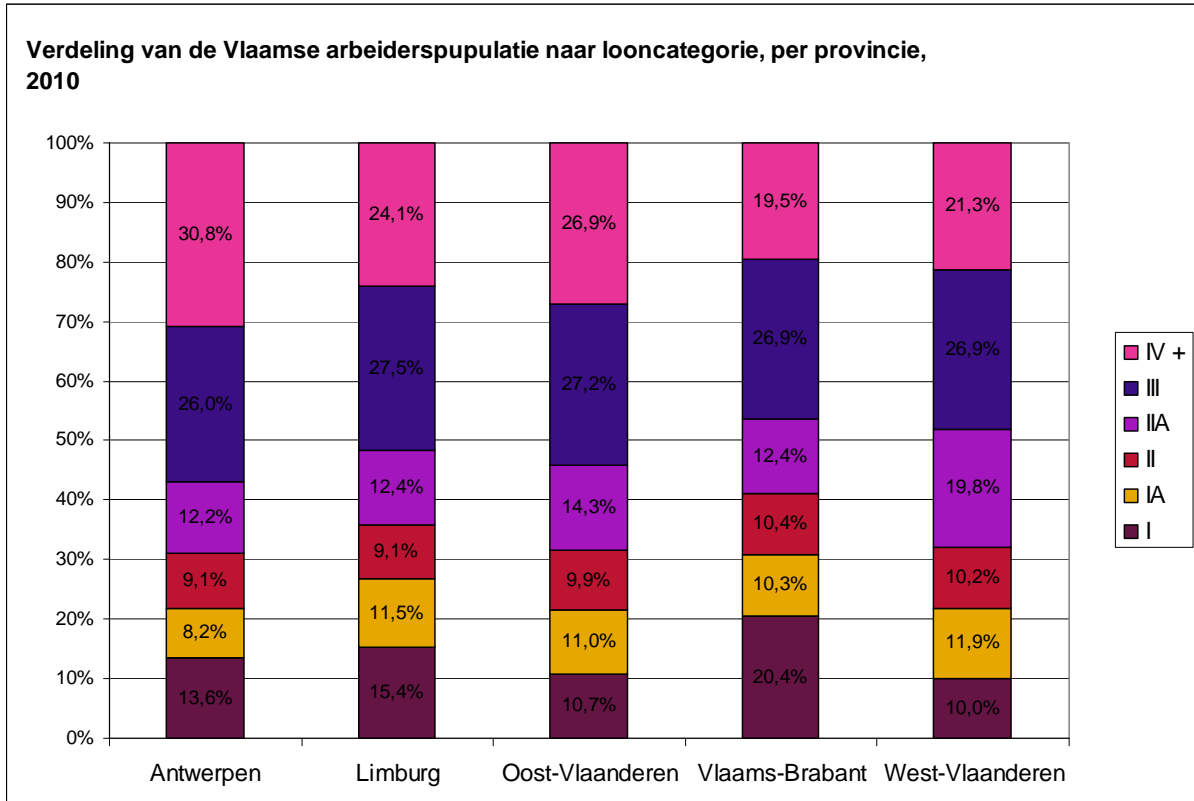
Tabel 5.10. Procentuele verdeling van de arbeiders naar looncategorie, Vlaanderen, 2010

Looncategorie	%
I	13%
IA	10%
II	10%
IIA	14%
III	27%
IV +	26%
TOT	100%

Bron: FVB

Een kwart van de bouwvakarbeiders behoorde tot de categorie “categorie IV en +”. Bijna 30% behoort tot de “categorie III”. De categorieën II en II A vertegenwoordigen samen 24% van de bouwvakarbeiders. De categorieën I en I A omvatten 23% van alle arbeiders.

Grafiek 5.11.

- In Vlaams-Brabant kent men het hoogste percentage arbeiders van categorie I. 20,4% van de arbeiders in provincie Vlaams-Brabant behoren tot categorie I.
- De arbeiders van categorie IA zijn goed vertegenwoordigd in provincies Limburg en West-Vlaanderen. 11,5% en 11,9% behoren in deze provincies tot deze categorie.
- De provincies West- en Oost-Vlaanderen kennen een groot percentage van arbeiders van categorie II. 19,8% van de arbeiders in provincie West-Vlaanderen, in provincie Oost-Vlaanderen is dit 12,4%
- De arbeiders van categorie III zijn goed vertegenwoordigd in alle provincies. Ze maken iets meer dan een kwart uit van de populatie.
- 30,8% van de arbeiders in provincie Antwerpen en 26,9% in Limburg zitten in de categorie IV en +. Beide provincies zitten boven het Vlaamse gemiddelde (26%)

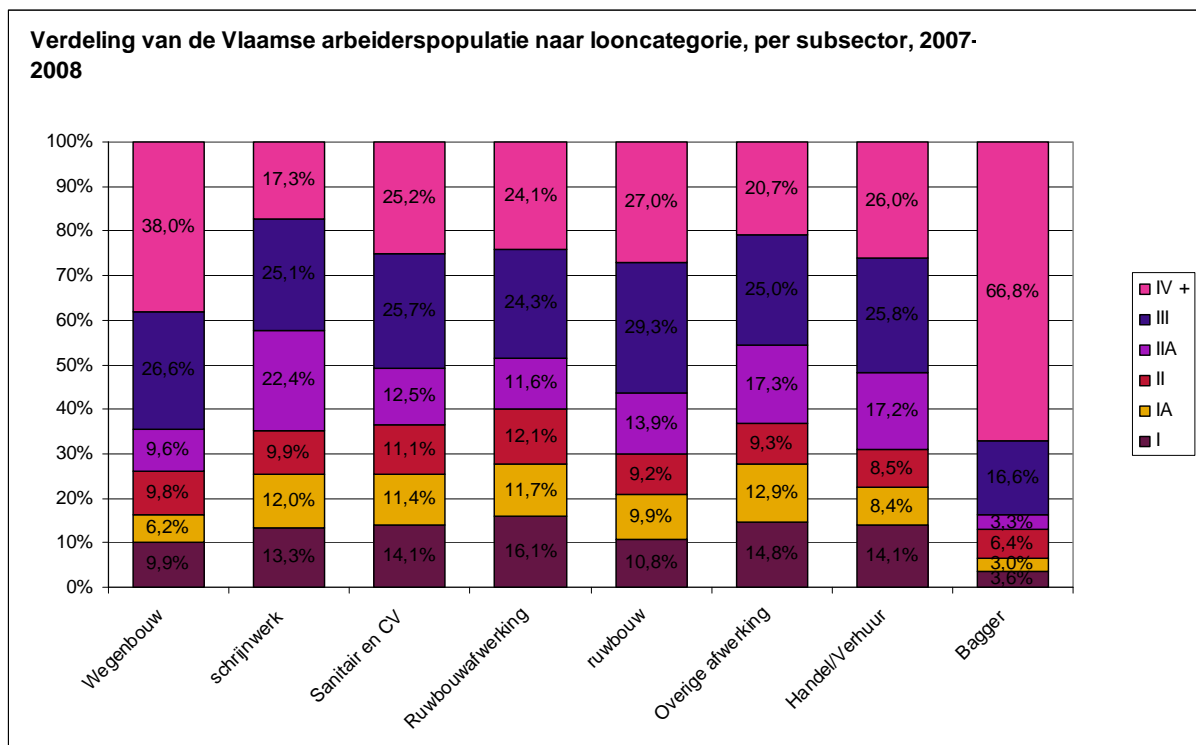
Wanneer we de geschoolde arbeiders tezamen nemen, dus zowel categorie III en categorie IV en +, dan kan vastgesteld worden dat de provincies Antwerpen (56,8%) en Oost-Vlaanderen (54,1%) en Limburg (51,6%) vooral gekenmerkt worden door een groot aantal arbeiders van deze categorie. Provincie West-Vlaanderen en provincie Oost-Vlaanderen worden gekenmerkt door een groot aantal arbeiders van categorie II en II A.

Voor meer cijfers over de verdeling van de arbeiders in de Vlaamse bouwsector naar looncategorie en provincie: zie bijlage 5.6.

Tevens kan worden bekeken hoe de arbeidersgroepen met verschillende looncategorieën zich verhouden binnen de **subsectoren** van de bouw (zie grafiek 5.12):

- De arbeiders van categorie I zijn sterk vertegenwoordigd in de **overige afwerking** (14,8%) en de **ruwbouwafwerking** (16,1%).
- De **overige afwerking** (12,9%) en het **schrijnwerk** (12,0%) kennen een groot aandeel arbeiders van categorie I A.
- De **sanitair & CV** (11,1%) en **ruwbouwafwerking** (12,1%) kennen een groot aandeel van arbeiders van categorie II.
- **Schrijnwerk**, **overige afwerking** en **handel/verhuur** worden gekenmerkt door een groot aantal arbeiders van categorie II A. Respectievelijk 22,4%, 17,3% en 17,2%
- Arbeiders van categorie III zijn over alle sectoren behalve de bagger ongeveer even goed vertegenwoordigd. Telkens rond de 25%
- De meerderheid van arbeiders van categorie IV en + zit in de **wegenbouw** (38,0%) en de **ruwbouw** (66,8%).

Grafiek 5.12.

Voor meer cijfers over de verdeling van de arbeiders in de Vlaamse bouwsector naar looncategorie en subsector: zie bijlage 5.7.

5.9. Etniciteit (allochtonen)

Naar analogie van het naamherkenningsstelsel dat de VDAB gebruikt om allochtonen te registreren, kan tevens een analyse worden gemaakt van de arbeiderspopulatie binnen de bouwsector en de aanwezigheid van allochtonen. Drie verschillende ‘allochtoon-indicaties’ kunnen hierbij worden gehanteerd: Europees, Maghrebijns¹⁵ -Turks en andere (niet-Europees).

5,6% van alle arbeiders die in de Vlaamse bouwsector actief zijn, heeft een niet-Europese etniciteit. Het gaat hier dan over 5.780 arbeiders. Het aandeel Maghrebijnen of Turken is goed voor 4,9% van de arbeiderspopulatie (5.111). Tot slot is er ook nog een kleine groep “andere” die goed is voor 0,6%. Het betreft hier allochtonen van andere (niet-Europese afkomst). (zie tabel 5.11).

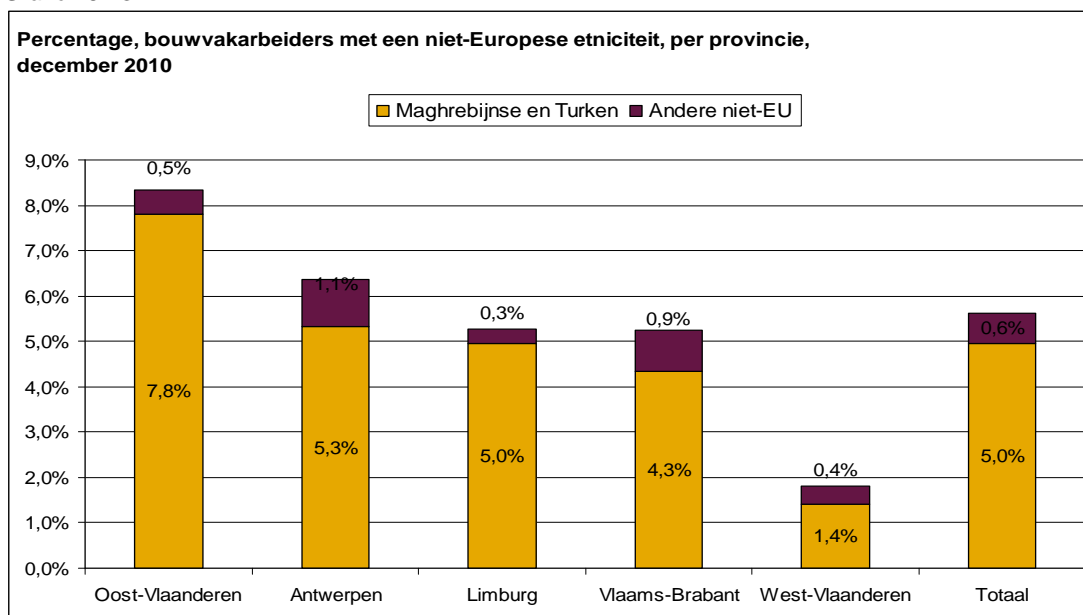
Tabel 5.11. Verdeling van de bouwvakarbeiders naar etniciteit, Vlaanderen, december 2010

Etniciteit	Aantal	%
Europees	81.642	79,0%
Maghrebijns of Turks	5.111	4,9%
Andere	669	0,6%
Niet-Europees totaal	5.780	5,6%
Totaal	103.335	

Voor wat betreft de arbeidsmarktdeelname van allochtonen in de bouwsector binnen de **provincies** kunnen volgende vaststellingen worden gedaan (zie tabel 5.12 en grafiek 5.13.):

- In Oost-Vlaanderen wordt het grootste percentage allochtonen gemeten in vergelijking met de andere provincies, nl. 8,3% van alle bouwvakarbeiders die in de provincie actief zijn betreft allochtonen. Daarna volgen *Antwerpen* (6,4%), *Limburg* (5,3%) en *Vlaams-Brabant* (5,2%).
- In *West-Vlaanderen* is de aanwezigheid van allochtone arbeiders in de bouwsector slechts beperkt. Nauwelijks 1,8% van de West-Vlaamse bouwvakarbeiders is van allochtone herkomst. Gezien de beperkte aanwezigheid van allochtonen in de West-Vlaamse bevolking is dit echter niet zo verwonderlijk.

Grafiek 5.13.

¹⁵ Algerijnen, Marokkanen en Tunesiërs

Tabel 5.12. Allochtonen (niet-Europese etniciteit) per provincie, december 2010

Provincie	% tov totaal aantal arbeiders
Oost-Vlaanderen	8,3%
Antwerpen	6,4%
Limburg	5,3%
Vlaams-Brabant	5,2%
West-Vlaanderen	1,8%
Totaal	5,6%

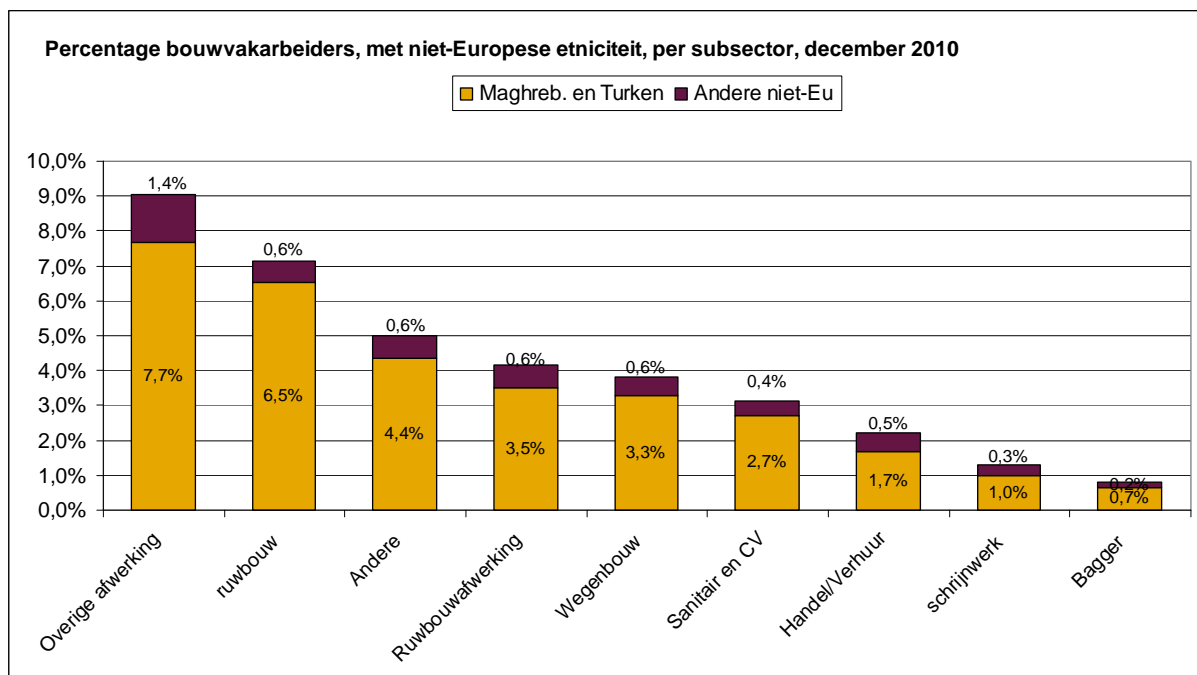
Bron: FVB

Voor meer cijfers over de verdeling van de arbeiders in de Vlaamse bouwsector naar etniciteit en provincie: zie bijlage 5.8.

Ook voor de verschillende **subsectoren** van de bouw kunnen cijfers verkregen worden over de tewerkstelling van allochtonen (zie tabel 5.13 en grafiek 5.14):

- In de *overige afwerking* worden procentueel gezien de meeste allochtonen geteld, namelijk 9,1% van alle arbeiders in deze subsector zijn van allochtone origine. Het gaat hier over 1.057 arbeiders. De andere afwerkingsectoren – de *ruwbouwafwerking* – *sanitair & CV* en de *schrijnwerkers* moeten het echter doen met heel wat minder allochtonen. De *ruwbouwafwerking* telt 4,1% allochtone arbeiders. In *sanitair & CV* bedraagt het aandeel allochtonen binnen de arbeiderspopulatie 3,1% en in de *schrijnwerkers* gaat het over 1,3%.
- De ruwbouw staat op de tweede plaats voor wat betreft het percentage allochtonen in de arbeiderstewerkstelling: 7,1% van alle arbeiders in de ruwbouw is van allochtone origine, wat neer komt op 3.299 allochtone arbeiders.
- De arbeidsmarktparticipatie van allochtonen in de *wegenbouw* ligt onder het algemeen gemiddelde: hier bedraagt het aandeel allochtonen 3,9%.
- De categorie "*handel en verhuur*" telt 2,3% allochtone arbeiders.

Grafiek 5.14.

Tabel 5.13. Allochtonen (niet-Europese etniciteit) per subsector, december 2010

	Aantal	%
Overige afwerking	1057	9,0%
ruwbouw	3299	7,1%
Andere	308	5,0%
Ruwbouwafwerking	313	4,2%
Wegenbouw	342	3,8%
Sanitair en CV	238	3,1%
Handel/Verhuur	67	2,2%
schrijnwerk	149	1,3%
Bagger	7	0,8%
Eindtotaal	5.780	5,6%

Bron: FVB

6. Uitzendarbeid in de Vlaamse bouwsector

In november 2001 werd een CAO ondertekend die uitzendarbeid in de bouwsector mogelijk maakt, zij het onder strikte voorwaarden. Zo moeten uitzendkantoren voldoen aan specifieke juridische en administratieve verplichtingen en is interim-arbeid in de bouw slechts toegelaten voor de vervanging van een werkonbekwame vaste arbeider of bij de tijdelijke vermeerdering van het werkvolume. Daarenboven dienen een aantal specifieke regels te worden nageleefd met betrekking tot veiligheid.

Tot voor kort bestond er nauwelijks cijfermateriaal over de impact van de uitzendarbeid in de bouwsector. Vandaag zijn er wel een aantal cijfergegevens beschikbaar vanuit de databestanden van het FVB. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste vaststellingen gegeven die op basis van dit beschikbare cijfermateriaal te maken zijn.

6.1. Aantal

In **2010** hebben in België **6.171 arbeiders** een uitzendopdracht uitgevoerd. 69,1% van interim-krachten was actief in **Vlaanderen: 4.263 uitzendarbeiders** (zie tabel 6.1). In de categorie “buiten België” zitten de interim-arbeiders met een postcode die buiten België ligt.

In **2008** hadden **6.724 arbeiders** een uitzendopdracht uitgevoerd. In 2010 was er dus een daling van 8,2% in het aantal personen die in de bouwsector een interim-opdracht uitvoerden.

Tabel 6.1. Aantal uitzendarbeiders in de bouwsector in België, naar gewest, 2008-2010

	2008	%	2010	%
Vlaanderen	4.060	60,4%	4.263	69,1%
Wallonië	1.829	27,2%	1.491	24,2%
Brussel	152	2,3%	117	1,9%
buiten belgië	683	10,2%	300	4,9%
Totaal	6.724		6.171	

Bron: FVB

*Het betreft uitzendarbeiders die een postcode buiten België hebben.

Provinciale verdeling

Tabel 6.2. Aantal uitzendarbeiders in de bouwsector versus totaal aantal bouwarbeiders in Vlaanderen, naar provincie, 2010

	Uitzendarbeiders		Arbeiders (totaal)	
	Aantal	%	Aantal	%
West-Vlaanderen	1333	31,3%	23.182	22,4%
Oost-Vlaanderen	1282	30,1%	27.255	26,4%
Antwerpen	914	21,4%	29.355	28,4%
Limburg	485	11,4%	14.784	14,3%
Vlaams-Brabant	249	5,8%	8.759	8,5%
Totaal	4263	100,0%	103.335	100,0%

Bron: FVB

In Vlaanderen wordt de provincies West-Vlaanderen en Oost-Vlaanderen gekenmerkt als de provincies waar de meeste bouwuitzendarbeiders actief waren: respectievelijk waren er 31,3% en 30,1% van de uitzendarbeiders actief.

Ten opzichte van het totaal aantal arbeiders in de bouw, worden de provincies West-Vlaanderen en Oost-Vlaanderen procentueel gezien gekenmerkt door een groter aandeel uitzendarbeid. Het percentage arbeiders dat

in 2010 via uitzendarbeid in de bouw werd tewerkgesteld, was in deze provincies met andere woorden groter dan het percentage arbeiders dat er op basis van een gewoon contract in de bouw actief was. In Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant is de bouwuitzendarbeid, in vergelijking met de reguliere arbeid, minder aanwezig (zie tabel 6.2).

6.2. Kenmerken van de uitzendarbeid

6.2.1. Verdeling van de uitzendcontracten naar interim-kantoor

Gekeken naar de verschillende interim-kantoren kan vastgesteld worden dat Randstad Construct in 2008 het grootste aandeel in de tewerkstelling van arbeiders in de bouw had: 1.580 arbeiders oftewel 36,8% van alle uitzendarbeiders werd via Randstad Construct aan een job geholpen. Konvert Konstrukt en Accent Construct bezetten de tweede en derde plaats, met respectievelijk 654 en 509 arbeiders.

Tabel 6.3. Aantal uitzendarbeiders volgens interim-kantoor, Vlaanderen, 2010

Interim Kantoor	Aantal	%
RANDSTAD CONSTRUCT NV	1159	27,2%
ACCENT CONSTRUCT NV	839	19,7%
KONVERT KONSTRUKT NV	641	15,0%
ACTIEF CONSTRUCT NV	476	11,2%
ADECCO CONSTRUCT NV	350	8,2%
START PEOPLE CONSTRUCT NV	261	6,1%
CONSTRUCT INTERIM NV	163	3,8%
AGO CONSTRUCT BVBA	126	3,0%
QUALITY@CONSTRUCT NV	123	2,9%
VIVALDI'S CONSTRUCT NV	73	1,7%
MAINTEC CONSTRUCTION NV	27	0,6%
JOBS CONSTRUCT BVBA	10	0,2%
SEAWORKS.BE BVBA	7	0,2%
REAL CONSTRUCT INTERIM NV	4	0,1%
FRIDAYEUROTECH CONSTRUCT NV	2	0,0%
ADCOR CONSTRUCT BVBA	1	0,0%
TRACE CONSTRUCTION SA	1	0,0%
Eindtotaal	4263	

Bron: FVB

Methodologische noot

Over de bedrijven waar de verschillende arbeiders werden tewerkgesteld, is niets geweten (bv. welke bedrijven, subsector, bedrijfsgrootte, beroepen, etc). Dit omwille van het feit dat het interim-kantoor dat de contracten afsloot als werkgever wordt beschouwd, en niet het bedrijf waar de arbeider zijn prestaties verricht. De interim-kantoren zijn binnen de FVB-databestanden dan ook opgenomen als 'bouwbedrijf' en niet het bedrijf zelf (waar de uitzendkracht aan het werk was).

6.2.2. Duur van de interim-contracten

De duur van de interim-contracten is voor minder dan **1/5 de van de gevallen** (19,6%) beperkt tot **één werkweek**: bij 789 arbeiders die in 2010 op interim-basis in de bouw waren tewerkgesteld, bedroeg de interim-duur minder dan 6 dagen, oftewel maximum een volle werkweek.

Wanneer we de cumulatieve percentages nader bekijken zien we dat 26,8% van de interim-arbeiders minder 10 werkdagen tewerkgesteld waren, 40,7% van de uitzendarbeiders was tot maximum 20 dagen in de bouw tewerkgesteld.

Langdurige interim-contracten kwamen in 2010 voor in een kwart van de gevallen. 24,6% van de interim-arbeiders was meer dan 100 dagen in de bouw tewerkgesteld. Vertaald in werkweken zou dit overeenkomen met een duur van 20 werkweken en meer (zie ook tabel 6.4).

Tabel 6.4. Duur van de interim-contracten, Vlaanderen, 2010

Duur	Aantal Arbeiders	%	Cumulatief
1-5	789	19,6%	19,6%
6-10	289	7,2%	26,8%
11-20	561	13,9%	40,7%
21-40	532	13,2%	53,9%
41-60	371	9,2%	63,2%
61-100	495	12,3%	75%
101-140	370	9,2%	84,6%
141-180	240	6,0%	90,6%
meer dan 180	378	9,4%	100,0%
	4025	100,0%	

Bron: FVB

6.2.3. Van uitzendarbeid naar vaste arbeid in de bouw?

De cijfers kunnen hierbij betrekking hebben op verschillende situaties: een uitzendarbeider die na een interim-periode via een vast contract bij hetzelfde bedrijf aan de slag gaat, een uitzendarbeider die na een interim-opdracht aan de slag is gegaan bij een ander bedrijf (dan waar hij de interim heeft gedaan), een arbeider die na een periode van interim-arbeid en een periode van inactiviteit aan de slag ging als arbeider, enz. Maar ondanks deze bemerkingen kunnen de gehanteerde cijfers toch een indicatie geven van de tewerkstellingskansen van interim-arbeiders op een reguliere tewerkstelling in de bouw.

61,2% van de arbeiders die in 2009 op interim-basis aan het werk waren in de Vlaamse bouwsector, zijn in 2009-2010 actief geweest als arbeider in de bouw (hetzij bij hetzelfde, hetzij bij een ander bedrijf). Het gaat hier dan over 2.466 personen.

Tabel 6.5. Verdeling van de interim-arbeiders (2009) naargelang zij – naast een interim-opdracht – ook via een regulier contract in de bouw waren tewerkgesteld (2009-2010), Vlaanderen

Als arbeider actief?	Aantal	%
JA	2.466	61,2%
NEE	1.561	38,8%
Totaal	4.027	100,0%

Bron: FVB

In onderstaande tabel wordt het aantal interim-arbeiders (uitzendarbeid in 2009) die in de periode 2009-2010 eveneens via een regulier contract in de bouwsector hebben gewerkt, verdeeld naar de duur van de uitzendopdracht. Hieruit blijkt dat hoe langer de uitzendopdracht duurt, hoe groter de kans om als arbeider via een regulier contract tewerkgesteld te worden in de bouwsector. De kans daalt wanneer de duur van een uitzendopdracht langer duurt dan 180 dagen (zie tabel 6.6).

Tabel 6.6. Verdeling van de interim-arbeiders (2009) naar duur van de uitzendopdracht en naargelang zij – naast een interim-opdracht – ook via een regulier contract in de bouw waren tewerkgesteld (2009-2010), Vlaanderen

Duur interim	Aantal interim arbeiders*	Gewerkt in de bouwsector als arbeider?*	%
1-5	734	346	47,1%
6-10	269	124	46,1%
11-20	567	304	53,6%
21-40	545	312	57,2%
41-60	354	226	63,8%
61-100	506	353	69,8%
101-140	371	286	77,1%
141-180	251	199	79,3%
meer dan 180	430	316	73,5%
Totaal	4027	2466	61,2%

* Aantal interim-arbeiders die een interim-opdracht zijn gestart in 2009

** Aantal interim-arbeiders die een interim-opdracht zijn gestart in 2009 en actief zijn geweest via een regulier contract als arbeider in de bouwsector in 2009-2010

6.3. Achtergrondkenmerken van de uitzendarbeider in de bouw

Geslacht

In vergelijking met de populatie arbeiders met een vast contract in de bouwsector, is er bij de interim-arbeiders een kleiner percentage vrouwen actief. **0.9%** van alle arbeid(st)ers die in 2010 via een interim-contract in de bouw actief waren, waren vrouwen (41 arbeidsters). In de totale populatie arbeid(st)ers die in de bouw tewerkgesteld zijn, bedroeg het aandeel vrouwen 1,15% (zie terug: § 5.6).

Tabel 6.7. Interim-arbeiders naar geslacht, Vlaanderen, 2010

Geslacht	Aantal	%
M	4.526	99,10%
V	41	0,90%
Totaal	4.567	100,00%

Bron: FVB

Leeftijd

Uitzendarbeiders zijn over het algemeen jonger dan de arbeiders die via een vast contract aan het werk zijn in de bouw. 23,77% van de interim-arbeiders is tussen 20 en 24-jaar oud. De 25 tot 29 jarigen vertegenwoordigen 21,82%. Wanneer we de volledige **leeftijdsklasse –30-jarigen** beschouwen, vertegenwoordigen zij **45,9% van alle interim-arbeiders** die in 2010 in de bouw actief waren (zie tabel 6.8). Ter vergelijking: in de totale populatie arbeiders (met een vast contract) zijn de –30-jarigen goed voor slechts 27,68%.

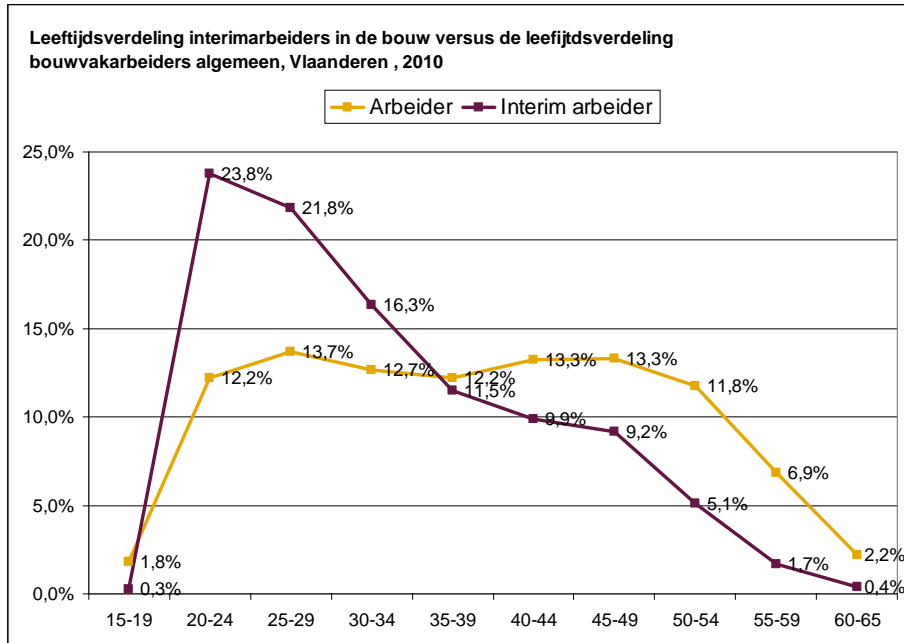
Tabel 6.8. Interim-arbeiders naar leeftijd, Vlaanderen, 2010

Leeftijdsklasse	Aantal	%
15-19	14	0,3%
20-24	1.085	23,8%
25-29	996	21,8%
30-34	746	16,3%
35-39	526	11,5%
40-44	452	9,9%
45-49	417	9,1%
50-54	232	5,1%
55-59	78	1,7%
60-65	19	0,4%
	4.565	100%

Bron: FVB

Dat de **interim-arbeiders heel wat jonger zijn dan de arbeiders met een vast contract**, blijkt eveneens uit de vergelijking tussen de leeftijdsverdelingen van beide groepen (zie grafiek 6.1). Het leeftijdsverschil is vooral terug te vinden in de leeftijdsgroep *20 tot 24-jarigen*: in de 'reguliere' arbeiderspopulatie heeft deze leeftijdsgroep een aandeel van 12,2%, bij de interim-arbeiders gaat het over een aandeel van 23,8%. Het gaat hier dus over een verschil van 11,6%. Ook bij de 25 tot 29-jarigen is er een aanzienlijke kloof, hoewel minder dan bij de vorige leeftijdsklasse: 13,7% bij de reguliere arbeidersgroep, en 21,9% bij de interim-arbeiders.

Grafiek 6.1.

Etniciteit

93,56 % van de interim-arbeiders is van Europese origine. Het **percentage allochtonen** (niet-Europese origine) bedraagt dus **4,99%** (zie tabel 6.8). Dit is minder dan het percentage allochtonen bij de totale arbeiderspopulatie met een vast arbeidscontract (5,6%, zie § 5.9). De allochtonen zijn bij de uitzendarbeiders in de bouw dus meer vertegenwoordigd dan in de totale groep bouwvakarbeiders die met een regulier contract in de sector aan het werk zijn.

Tabel 6.9. Interim-arbeiders naar etniciteit, Vlaanderen, 2008

Etniciteit	Aantal	%
Belg	4.272	93,56%
EU	66	1,45%
Magrebijnse of Turkse afkomst	182	3,99%
Andere nietEU	46	1,01%
Niet-Europees (totaal)	228	4,99%
Totaal	4.566	100%

Bron: FVB

7. Conclusies

In dit deel van de arbeidsmarktanalyse wordt een zo actueel mogelijke beschrijving gegeven van de Vlaamse bouwsector. De centrale thema's die in dit rapport worden behandeld zijn: de socio-economische positie van de Vlaamse bouwsector, de bouwbedrijven, de zelfstandigen, de werkgelegenheid van arbeiders en uitzendarbeid in de bouw. Het doel van dit deel van de arbeidsmarktanalyse is dan ook vooral het in kaart brengen van de huidige Vlaamse bouwsector. Dit rapport heeft bijgevolg in de eerste plaats een beschrijvend karakter, waarbij wordt uitgegaan van beschikbaar cijfermateriaal van het Fonds voor Vakopleiding in de Bouwnijverheid (FVB) en andere bronnen (RSZ, RSVZ, VDAB, e.a.). In dit laatste hoofdstuk wordt op een puntsgewijze manier een synthese gegeven van de belangrijkste vaststellingen die in het rapport werden gedaan.

Belang van de bouwsector voor de Vlaamse arbeidsmarkt en economie

- De bouwsector vervult een **belangrijke rol in de Belgische en Vlaamse economie**. Op basis van het aantal ondernemingen is de bouwsector de tweede grootste sector, op basis van het aantal tewerkgestelde *arbeiders* bekleedt de sector de tweede plaats (na de industrie). Gelet op de verhouding arbeiders-bedienden, is de bouwsector in vergelijking met andere sectoren bij uitstek een *arbeiderssector*.
- Gemeten naar het **bruto-geografisch product (BGP)** was de bouwsector in 2008 goed voor **6,3%** van de toegevoegde waarde in Vlaanderen. Ten opzichte van 1997 is het BGP gestegen met 0,5 procentpunten; ten opzichte van 2006 gaat het over een lichte stijging (+0,3%) De **economische groei** van de sector in de periode 1997-2008 (+33,35 procentpunten) lag tevens lager dan de gemiddelde economische groei in Vlaanderen (+57,13 procentpunten).

Het bouwbedrijf in Vlaanderen

- In december 2008 telde de bouwsector in Vlaanderen **18.559 bouwbedrijven**. Dit komt neer op 61% van alle bouwbedrijven die in België actief zijn (30.470). Daarnaast zijn er ook nog eens **34.784 zelfstandigen** (inclusief 'helpers') in de Vlaamse bouw actief.
- Ten opzichte van 2008 noteerde de Vlaamse bouwsector een **daling van het aantal bouwondernemingen**: in 2010 werden 297 actieve bouwbedrijven minder geteld dan in 2008.
- **Provinciale verdeling**. Op basis van het aantal bouwbedrijven zijn Antwerpen (4.760) en Oost-Vlaanderen (4.559) de grootste provincies. Daarna volgen West-Vlaanderen (4.241), Limburg (2.829) en Vlaams-Brabant (2.170).
- **Subsector**. Het grootste aantal bouwbedrijven is actief in de **ruwbouw**: **6.487 ondernemingen** of 35,2% van alle Vlaamse bouwbedrijven. De **afwerking** is goed voor **9.392 ondernemingen** oftewel 50,9%. De **wegenbouw** is met 485 **bedrijven** heel wat kleiner (2,6%).

- **Bedrijfs grootte.** De bouwsector bestaat vooral uit **kleine bouwondernemingen**: 72,2% van de bouwbedrijven in Vlaanderen telt minder dan 6 arbeiders en maar liefst 98,7% van de bouwondernemingen telt minder dan 50 arbeiders.
  - ➔ De *grotere bouwbedrijven* zijn het best vertegenwoordigd in de wegenbouw en – in iets mindere mate – in de ruwbouw. De *kleinere bouwbedrijven* zijn vooral terug te vinden in de afwerking (en dan vooral in de ‘schilderwerken’ en ‘stukadoorswerken’).

De zelfstandige bouwondernemer in Vlaanderen

- Eind 2009 waren er in Vlaanderen 30.398 zelfstandigen en 4.386 helpers actief in de Vlaamse bouwsector
- Ten opzichte van 2008 noteerde de bouwsector een stijging van het aantal zelfstandigen in de bouw (+106 eenheden); in vergelijking met 2004 werden 4.441 zelfstandigen meer geteld in 2009.
- **Provinciale verdeling.** Op basis van het aantal zelfstandigen in de bouw zijn Oost-Vlaanderen (8.712) en Antwerpen (7.112) de grootste provincies. Daarna volgen West-Vlaanderen (7.679), Limburg (5.919) en Vlaams-Brabant (5.362).
  - ➔ Procentueel gezien zijn er in Oost-Vlaanderen, Limburg en Vlaams-Brabant meer zelfstandige bouwvakarbeiders actief dan dat er bouwondernemingen met personeel gevestigd zijn. Voor de provincies Antwerpen en West-Vlaanderen geldt het omgekeerde.
  - ➔ Ook wanneer er wordt gekeken naar de verhouding tussen het aantal zelfstandigen in de bouw en het totaal aantal zelfstandigen over alle sectoren, blijkt dat Limburg en Oost-Vlaanderen de provincies zijn waar de zelfstandige werkgelegenheid in de bouw goed vertegenwoordigd is.
- Kenmerken van de zelfstandige bouwvakker
  - ➔ Het grootste deel van de zelfstandigen in de bouw doet dit in *hoofdbezigheid*: 67,21%. 27,63% heeft het statuut van zelfstandige in bijkomende bezigheid en 5,17% als actief na pensioen.
  - ➔ 97,96% van de zelfstandigen in de bouw zijn **mannen**; 2,04% zijn vrouwen.

De bouwvakarbeider in Vlaanderen

- In december 2008 telde de bouwsector in Vlaanderen **103.335 arbeiders** (in 18.559 bouwbedrijven). Dit komt neer op 63,5% van alle Belgische arbeiders die in de bouw actief zijn (162.793).
- **Provinciale verdeling.** Op basis van het aantal arbeiders zijn Antwerpen (29.355) en Oost-Vlaanderen (27.255) de grootste provincies. Daarna volgen West-Vlaanderen (23.182), Limburg (14.784) en Vlaams-Brabant (8.759).
  - ➔ Wanneer de provinciale verdeling van de *tewerkstelling* en deze van het *aantal bouwbedrijven* met elkaar worden vergeleken, blijkt dat Antwerpen duidelijk een groter aandeel heeft in de tewerkstelling van arbeiders dan in het aantal bouwondernemingen. In mindere mate is dit ook het geval voor Oost-Vlaanderen.
  - ➔ In Vlaams-Brabant, West-Vlaanderen en Limburg geldt de omgekeerde beweging: deze provincies worden gekenmerkt door een groter aandeel bouwbedrijven ten opzichte van het aandeel tewerkgestelde arbeiders.
- **Subsector.** Het grootste aantal arbeiders is tewerkgesteld in de **ruwbouw**: **46.197 arbeiders** of 44,7% van alle Vlaamse bouwvakarbeiders. De **afwerking** is goed voor **38.200 arbeiders** oftewel 37,0%. De **wegenbouw** is met **8.943 arbeiders** goed voor 8,7% van de tewerkstelling.

- **Bouwberoepen.** Wanneer de arbeiders worden ingedeeld naar beroepsgroep blijken de **metselaars** de grootste beroepsgroep (15.501), gevolgd door de *schrijnwerkers* (14.509), *wegenwerkers* (9.547), *chauffeurs* (5.736) en *bekisters* (5.230).
- **Bedrijfsgrootte.** De **bouwbedrijven met 6 tot 19 arbeiders** realiseren **de grootste tewerkstelling** van bouwvakarbeiders in Vlaanderen: nl. 23.859 arbeiders of 23,1%. 54% van alle Vlaamse arbeiders zijn aan het werk in bedrijven van minder dan 20 arbeiders.
- **Geslacht.** In december 2008 telde de Vlaamse bouwsector **1.193 arbeidsters**, d.i. 1,15% van de totale arbeiderspopulatie. De ruwbouw telt 321 vrouwen. De meeste vrouwen in de subsector afwerking zijn actief in de “overige afwerking “ (325) en schrijnwerken (138).
- **Leeftijd.** De grootste leeftijdsgroepen van arbeiders zijn de **40 tot 44-jarigen**. In deze leeftijdsklasse is bijna 13,3% van de bouwvakarbeiders terug te vinden. De 45-plussers vertegenwoordigen 34,1% van de totale arbeiderspopulatie. In vergelijking met 2005 is er in de arbeiderspopulatie van 2010 een groter aandeel oudere arbeiders aan het werk (vooral in de groep 50-54). De bouwsector in Vlaanderen wordt dus geconfronteerd met een **groter wordende groep van oudere arbeiders**.
  - ➔ De provincies Limburg, Vlaams-Brabant en Antwerpen hebben in vergelijking met Vlaanderen of de andere provincies een relatief *oudere* populatie bouwvakarbeiders. In Oost- en West-Vlaanderen zijn daarentegen de *jongeren* beter vertegenwoordigd.
  - ➔ De *afwerking* heeft een relatief *jongere* arbeiderspopulatie, in tegenstelling tot de *wegenbouw* gekenmerkt door een groot aantal 40-plussers aan de slag. De leeftijdsverdeling van de *ruwbouw* leunt sterk aan bij de gemiddelde leeftijdsverdeling voor de bouwsector. De eindeloopbaanproblematiek zal zich dan ook vooral manifesteren in de *wegenbouw*.
- **Verloningsgraad.** Van het totaal aantal arbeiders die actief zijn in de bouwsector in 2010, behoorde 23% tot de **looncategorieën I en I A** (13% voor categorie I en 10% voor categorie I A). De arbeiders van **categorieën II en II A** vertegenwoordigen 24% (10% voor categorie II en 14% voor categorie II A). De hoogste categorieën omvatten 53% van alle arbeiders (27% voor **categorie III** en 26% voor **categorie IV en +**).
  - In tegenstelling tot andere provincies, worden Limburg en Vlaams-Brabant gekenmerkt door een grote populatie arbeiders van **looncategorieën I en I A**. Arbeiders van **categorieën II en II A** zijn sterk vertegenwoordigd in provincies Oost- en West-Vlaanderen.
- **Etniciteit.** 5,6% van alle arbeiders die in de Vlaamse bouwsector actief zijn, is van **niet-Europese afkomst**. Het gaat hier over 5.780 arbeiders. Het aandeel *Maghrebijnen en Turken* is goed voor 4,9% van de arbeiderspopulatie (5.111).
  - ➔ Oost-Vlaanderen en Antwerpen kennen de hoogste percentages bouwvakarbeiders van niet-Europese etniciteit, respectievelijk 8,3% en 6,4%.
  - ➔ Binnen de verschillende *afwerkings*sectoren bestaat er een gedifferentieerd beeld van de allochtone tewerkstelling in de bouw. In de ‘schrijnwerken’, ‘sanitair & CV’ en “ruwbouwafwerking” zijn er procentueel gezien slechts weinig allochtonen actief. In tegenstelling met ander subsectoren, scoort de ‘overige afwerking’ (met o.a. de stukadoorswerken en schilderwerken) beter. Ook de ruwbouw scoort qua allochtone tewerkstelling vrij goed. De *wegenbouw*, “andere” en “handel en verhuur” kennen echter een lager aandeel dan het algemeen gemiddelde.

Uitzendarbeid in de Vlaamse bouwsector

- In 2008 waren er in de **Vlaamse bouwsector 4263 uitzendkrachten** actief. Ten opzichte van het totaal aantal arbeiders in de bouw, worden de provincies Oost-Vlaanderen en West-Vlaanderen

gekenmerkt door een groter aandeel uitzendarbeid. In Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant is de bouwuitzendarbeid, in vergelijking met de reguliere arbeid, minder aanwezig.

- De duur van de uitzendcontracten is in **minder dan één vijfde** van de gevallen beperkt tot **één werkweek**. 40,7% van de uitzendkrachten was in 2010 tot maximum 20 dagen in de bouw tewerkgesteld.
- **61,2% van de arbeiders** die in 2009 op interim-basis aan het werk waren in de Vlaamse bouwsector, **zijn in 2009-2010 ook via een reguliere contractvorm in de sector actief geweest** (hetzij bij hetzelfde, hetzij bij een ander bedrijf).
- Kenmerken van de bouwuitzendarbeider
  - ➔ 99,1% van de uitzendkrachten in de bouw zijn **mannen**; 0,9% zijn vrouwen. Dit is een kleiner aandeel vrouwen dan in de reguliere arbeiderspopulatie.
  - ➔ De groep uitzendkrachten in de bouw bestaat vooral uit **jongeren**: 45,9% van de uitzendkrachten is jonger dan 30 jaar.
  - ➔ De **allochtonen** zijn bij de uitzendarbeiders in de bouw minder vertegenwoordigd dan in de totale groep bouwvakarbeiders die met een regulier contract in de sector aan het werk zijn. Het percentage uitzendkrachten met een allochtone afkomst bedraagt 4,99%.

Bijlagen

Bijlage 1

(bij hoofdstuk 1: Korte schets van de Vlaamse arbeidsmarkt)

1.1. Vlaamse bevolking en bevolking op beroepsactieve leeftijd (18 - 64 jaar), opgesplitst naar provincie, 2008

	Bevolking		Bevolking op beroepsactieve leeftijd	
	Aantal	%	Aantal	%
Provincie Antwerpen	1.715.707	27,8%	1.070.826	27,9%
Provincie Limburg	826.690	13,4%	533.051	13,9%
Provincie Oost-Vlaanderen	1.408.484	22,9%	881.283	22,9%
Provincie Vlaams-Brabant	1.060.232	17,2%	658.233	17,1%
Provincie West-Vlaanderen	1.150.487	18,7%	701.222	18,2%
Vlaanderen	6.161.600	100,0%	3.844.615	100,0%

Bron: Ecodata, Overheidsdienst Economie, KMO, Middenstand en Energie

1.2. Niet-Belgen en Maghrebijnen/Turken in de Vlaamse bevolking (totaal), opgesplitst naar provincie, 2008

	niet-belgen		Maghrebijnen en Turken	
	aantal	% in de bevolking	aantal	% in de bevolking
Limburg	71.820	8,7%	6.996	0,8%
Antwerpen	132.415	7,7%	22.208	1,3%
Vlaams-Brabant	72.338	6,8%	4.628	0,4%
Oost-Vlaanderen	49.289	3,5%	12.163	0,9%
West-Vlaanderen	28.508	2,5%	2.316	0,2%
Vlaanderen	354.370	5,8%	48.311	0,8%

Bron: Ecodata, Overheidsdienst Economie, KMO, Middenstand en Energie

Bijlage 2

(bij hoofdstuk 2: Belang van de bouwsector voor de Vlaamse arbeidsmarkt)

2.1. Bruto Toegevoegde Waarde, procentueel aandeel van de bouwnijverheid

Synthetische indicator/curve:

De synthetische indicator of curve van de globale conjunctuur voor de Belgische economie wordt berekend volgens de conjunctuurenquête van de Nationale Bank van België (NBB). Deze verzamelt kwalitatieve informatie waaruit een synthetische indicator gedistilleerd wordt met een voorspellende waarde.

Het gaat hierbij dus om een kwalitatieve enquête waar voor een aantal variabelen het oordeel van de bedrijfsleiders wordt gevraagd. Zij kunnen antwoorden met drie antwoordmogelijkheden: vermeerdering/hoger dan normaal, onveranderd/normaal en vermindering/lager dan normaal. Met berekent het percentage dat op elke respectievelijke antwoordmogelijkheid heeft geantwoord. Het saldopercentage is het verschil tussen de percentages 'vermeerdering/hoger dan normaal' en 'vermindering/lager dan normaal'. Vervolgens wordt een samengestelde indicator gemaakt op basis van een aantal onderliggende vraagvariabelen.

- **synthetische brutocurve of -indicator.** De synthetische bruto-curve stemt overeen met het niet-gewogen gemiddelde van de individuele bruto-indicatoren. Hierbij wordt dus geen rekening gehouden met de 'conjunctuurgevoeligheid' van de verschillende indicatoren en hun gemiddelde waarden. De brutocurve of -indicator is m.a.w. vertekend door gegevens die als abnormaal, of op zijn minst als weinig geschikt kunnen worden beschouwd voor het bepalen van een tendens.

- **synthetische afgevlakte curve of -indicator.** De afgevlakte curve is ontdaan van alle extreme bewegingen door de berekening van een voortschrijdend gemiddelde. De afgevlakte indicatoren weerspiegelen – met enkele maanden vertraging – de fundamentele tendens van het conjunctuurverloop.

Toegevoegde waarde:

Het economisch belang van een bedrijfstak (in een bepaald gebied) wordt gemeten via de toegevoegde waarde van de bedrijven die behoren tot die bedrijfstak. Dit is het bedrag dat de in de bedrijfstak aangewende productiefactoren toevoegen aan de waarde van de verbruikte goederen en diensten.

- De toegevoegde waarde is dus gelijk aan het verschil tussen de waarde van de geproduceerde goederen en diensten enerzijds en de waarde van de in het productieproces verbruikte goederen en diensten anderzijds.

- De toegevoegde waarde kan ook gedefinieerd worden als de som van de beloningen toegekend aan de productiefactoren. D.w.z. lonen en wedden, winst e.d. die hun oorsprong vinden in de beschouwde bedrijfstak.

- De bruto toegevoegde waarde omvat het verbruik van vaste activa (i.e. de afschrijvingen).

- De toegevoegde waarde wordt gewaardeerd tegen basisprijzen. De productie bevat dus niet de door de producent in rekening gebrachte belasting over de toegevoegde waarde (BTW) en evenmin eventuele andere in de omzet doorgerekende productgebonden belastingen (accijnzen, ...), maar bevat wel de productgebonden subsidies. De verbruikte goederen en diensten worden gewaardeerd tegen aankooprijzen, dus zonder de aftrekbare BTW, maar inclusief niet-aftrekbare BTW.

Sectorale structuur o.b.v. de toegevoegde waarde tegen basisprijzen – tegen lopende prijzen, 1997, 2004-2006

	België				Vlaanderen			
	1997	2004	2006	2008	1997	2004	2006	2008
Landbouw	1,5	1,1	0,9	0,7	1,8	1,4	1,2	0,8
Industrie & energie	23,5	19,6	19	17,8	28,3	23,3	22,5	20,5
Bouw	4,9	4,8	5	5,5	5,5	5,6	5,7	6,3
Tertiaire sector	47,6	50,9	51,7	52,1	45,2	49,4	50,5	51,5
Quartaire sector	22,5	23,6	23,4	23,9	19,2	20,3	20,1	20,9
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: NBB (2010), bewerking FVB

Procentueel aandeel van de bouwnijverheid in de economische structuur van de gewesten op grond van de bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen - tegen lopende prijzen, evolutie 1997-2008

naar gewest	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Vlaanderen	5,5	5,5	5,7	5,7	5,6	5,6	5,6	5,6	5,5	5,7	6,0	6,3
Wallonië	5,4	5,3	5,5	5,5	5,4	5,2	5,3	5,2	5,3	5,5	5,8	6,0
Brussel	2,6	2,3	2,4	2,2	2,3	2	2,2	2,2	2,1	2,2	2,2	2,3
België	4,9	4,8	5	5	4,9	4,8	4,9	4,8	4,8	5	5,2	5,5

Bron: NBB (2010), bewerking FVB

Procentueel aandeel van de bouwnijverheid in de economische structuur van de provincies op grond van de bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen - tegen lopende prijzen, evolutie 1997-2008

Naar provincie	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Antwerpen	4,6	4,6	4,9	4,9	4,9	4,8	4,9	4,9	4,7	4,8	5,4	5,2
Limburg	6,6	6,7	7	7	6,9	6,6	6,7	6,6	7	7	7,5	7,2
Oost-Vlaanderen	6,7	6,7	7,2	7,2	7,1	7	7,2	7,1	7,1	7,2	8,2	7,8
Vlaams-Brabant	3,8	3,6	3,6	3,6	3,5	3,6	3,3	3,2	3,1	3,2	3,6	3,4
West-Vlaanderen	6,6	6,6	6,7	6,6	6,6	6,5	6,6	6,8	6,9	7,2	7,8	7,5

Bron: NBB (2008), bewerking FVB

Aandeel van de bouwnijverheid (in miljoenen euro) in de economische structuur van de gewesten en provincies op grond van de bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen - tegen lopende prijzen, 1997, 2004, 2006 en 2008

Naar provincie	1997	2004	2006	2008	% groei 1997-2008
Antwerpen	1.760	2.370	2.570	3.148	78,86%
Limburg	835	1.088	1.256	1.499	79,52%
Oost-Vlaanderen	1.549	2.152	2.407	2.986	92,77%
Vlaams-Brabant	728	848	931	1.112	52,75%
West-Vlaanderen	1.325	1.774	2.063	2.428	83,25%

Naar gewest	1997	2004	2006	2008	% groei 1997- 2008
Vlaanderen	6.196	8.232	9.227	10.748	73,47%
Wallonië	2.544	3.140	3.640	4.174	64,07%
Brussel	953	1.076	1.172	1.251	31,27%
België	9.692	12.448	14.039	16.173	66,87%

Bron: NBB (2010), bewerking FVB

Bijlage 3 (bij hoofdstuk 3: Het bouwbedrijf in Vlaanderen)

Indeling van het aantal bedrijven naar subsector, Vlaanderen, december 2010

	2009		2010	
	aantal	%	aantal	%
ruwbouw	6.591	35,7%	6.487	35,2%
schrijnwerk	2.976	16,1%	2.900	15,7%
Overige afwerking	2.705	14,7%	2.749	14,9%
Sanitair en CV	1.875	10,2%	1.903	10,3%
Ruwbouwafwerking	1.873	10,1%	1.840	10,0%
Andere	1.167	6,3%	1.459	7,9%
Handel/Verhuur	752	4,1%	715	3,9%
Wegenbouw	491	2,7%	485	2,6%
Bagger	22	0,1%	21	0,1%
	18.452		18.559	

Bron: FVB

Bijlage 4

(bij hoofdstuk 4: De zelfstandige bouwondernemer in Vlaanderen)

Aantal gestarte zelfstandigen (excl. helpers) in de Belgische bouwsector, naar categorie, 2009

	M	V	Totaal
Hoofdbezigheid	2.048	253	2.301
Nevenbezigheid	644	97	741
Actief na pensioen	45	2	47
Totaal	2.737	352	3.089

Bron: RSVZ

Aantal gestopte zelfstandigen (excl. helpers) in de Belgische bouwsector, naar categorie, 2009

	M	V	Totaal
Hoofdbezigheid	2.289	280	2.569
Nevenbezigheid	5.220	76	598
Actief na pensioen	151	6	157
Totaal	7.660	362	3.324

Bron: RSVZ

Bijlage 5 (bij hoofdstuk 5: De bouwarbeider in Vlaanderen)

5.1. Indeling van het aantal arbeiders en bouwbedrijven naar provincie en arrondissement, Vlaanderen, december 2010

provincie	arrondissement	Arbeiders		Bedrijven	
		Aantal	%	Aantal	%
Antwerpen	ANTWERPEN	13.993	13,5%	2.132	11,5%
	MECHELEN	4.199	4,1%	933	5,0%
	TURNHOUT	11.163	10,8%	1.695	9,1%
Totaal Antwerpen		29.355	28,4%	4.760	25,6%
Limburg	HASSELT	7.457	7,2%	1.343	7,2%
	MAASEIK	4.130	4,0%	820	4,4%
	TONGEREN	3.197	3,1%	666	3,6%
Totaal Limburg		14.784	14,3%	2.829	15,2%
Oost-Vlaanderen	AALST	3.928	3,8%	847	4,6%
	DENDERMONDE	4.957	4,8%	709	3,8%
	EEKLO	1.378	1,3%	325	1,8%
	GENT	8.553	8,3%	1.408	7,6%
	OUDENAARDE	2.496	2,4%	426	2,3%
	SINT-NIKLAAS	5.943	5,8%	844	4,5%
Totaal Oost-Vlaanderen		27.255	26,4%	4.559	24,6%
Vlaams-Brabant	HALLE-VILVOORDE	4.699	4,5%	1.187	6,4%
	LEUVEN	4.060	3,9%	983	5,3%
Totaal Vlaams-Brabant		8.759	8,5%	2.170	11,7%
West-Vlaanderen	BRUGGE	4.094	4,0%	907	4,9%
	DIKSMUIDE	1.130	1,1%	238	1,3%
	IEPER	2.192	2,1%	360	1,9%
	KORTRIJK	6.778	6,6%	1.129	6,1%
	OOSTENDE	2.147	2,1%	347	1,9%
	ROESELARE	3.480	3,4%	628	3,4%
	TIELT	2.479	2,4%	476	2,6%
	VEURNE	882	0,9%	156	0,8%
Totaal West-Vlaanderen		23.182	22,4%	4.241	22,9%
Eindtotaal		103.335	100,0%	18.559	100,0%

Bron: FVB

5.3. Indeling (absolute aantallen & percentage) van de tewerkstelling (arbeiders) en de bouwbedrijven, naar bedrijfsgrootte (aantal arbeiders), Vlaanderen, december 2010

	Arbeiders		Bouwbedrijven	
	aantal	%	aantal	%
0-5	23.859	23,1%	14.320	77,2%
6-19	31.894	30,9%	3.272	17,6%
20-49	21.372	20,7%	723	3,9%
50-99	11.515	11,1%	167	0,9%
100-249	9.837	9,5%	64	0,3%
250-499	3.599	3,5%	11	0,1%
+500	1.259	1,2%	2	0,0%
	103.335		18.559	

Bron: FVB

5.4. Indeling (%) van de tewerkstelling (arbeiders), naar subsector en bedrijfsgrootte, Vlaanderen, december 2010

subsector	0-5	6-19	20-49	50-99	100-249	250-499	+500	Eindtotaal
Andere	19,5%	28,5%	23,0%	16,4%	7,3%	5,2%	0,0%	100,0%
Bagger	2,0%	5,7%	13,6%	0,0%	0,0%	78,8%	0,0%	100,0%
Handel/Verhuur	24,3%	41,9%	29,6%	0,0%	4,3%	0,0%	0,0%	100,0%
NB	46,7%	23,6%	13,1%	11,8%	4,7%	0,0%	0,0%	100,0%
Overige afwerking	29,6%	31,8%	21,1%	5,0%	4,4%	3,2%	4,9%	100,0%
ruwbouw	18,2%	28,6%	20,7%	15,6%	14,2%	2,8%	0,0%	100,0%
Ruwbouwafwerking	35,6%	40,1%	18,5%	5,8%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Sanitair en CV	31,7%	39,4%	20,5%	7,0%	1,4%	0,0%	0,0%	100,0%
schrijnwerk	34,4%	41,9%	16,7%	5,5%	1,5%	0,0%	0,0%	100,0%
Wegenbouw	4,8%	14,8%	25,5%	12,5%	22,5%	11,8%	8,0%	100,0%
Eindtotaal	23,1%	30,9%	20,7%	11,1%	9,5%	3,5%	1,2%	100,0%

Bron: FVB

5.5. Leeftijdsverdeling (%) van de bouwvakarbeiders, naar subsector, Vlaanderen, december 2010

Leeftijds klasse	Andere	Bagger	Handel Verhuur	Overige afwerking	ruwbouw	Ruwbouw afwerking	Sanitair en CV	schrijnwerk	Wegen bouw	Eindtotaal
15-19	1,3%	0,6%	0,9%	1,5%	1,9%	1,9%	2,5%	2,7%	1,1%	1,8%
20-24	10,2%	12,2%	8,3%	12,5%	11,0%	15,1%	18,2%	15,4%	9,0%	12,2%
25-29	12,2%	12,7%	11,3%	14,8%	13,1%	16,8%	16,7%	14,8%	11,2%	13,7%
30-34	12,8%	12,0%	12,7%	14,1%	12,3%	14,6%	13,0%	12,7%	10,8%	12,7%
35-39	12,6%	11,3%	12,5%	12,9%	12,3%	12,2%	11,3%	11,6%	12,5%	12,2%
40-44	15,5%	12,4%	14,4%	13,4%	13,3%	11,7%	11,5%	13,2%	13,7%	13,3%
45-49	14,0%	13,2%	17,5%	13,1%	13,6%	12,1%	10,1%	11,8%	15,4%	13,3%
50-54	12,6%	10,0%	12,4%	10,3%	12,7%	9,1%	8,7%	10,3%	15,0%	11,8%
55-59	6,5%	10,8%	7,8%	5,5%	7,4%	4,8%	6,1%	6,1%	8,7%	6,9%
60-65	2,3%	4,8%	2,0%	1,9%	2,5%	1,8%	1,9%	1,4%	2,5%	2,2%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bron: FVB

5.6. Verdeling van de bouwvakarbeiders (%), naar looncategorie en provincie, Vlaanderen, december 2010

Provincie	I	IA	II	IIA	III	IV +	TOT
Antwerpen	13,6%	8,2%	9,1%	12,2%	26,0%	30,8%	100,0%
Limburg	15,4%	11,5%	9,1%	12,4%	27,5%	24,1%	100,0%
Oost-Vlaanderen	10,7%	11,0%	9,9%	14,3%	27,2%	26,9%	100,0%
Vlaams-Brabant	20,4%	10,3%	10,4%	12,4%	26,9%	19,5%	100,0%
West-Vlaanderen	10,0%	11,9%	10,2%	19,8%	26,9%	21,3%	100,0%

Bron: FVB

5.7. Verdeling van de bouwvakarbeiders, naar looncategorie en subsector, Vlaanderen, december 2010

	I	IA	II	IIA	III	IV +	
Wegenbouw	9,9%	6,2%	9,8%	9,6%	26,6%	38,0%	100,0%
schrijnwerk	13,3%	12,0%	9,9%	22,4%	25,1%	17,3%	100,0%
Sanitair en CV	14,1%	11,4%	11,1%	12,5%	25,7%	25,2%	100,0%
Ruwbouwafwerking	16,1%	11,7%	12,1%	11,6%	24,3%	24,1%	100,0%
ruwbouw	10,8%	9,9%	9,2%	13,9%	29,3%	27,0%	100,0%
Overige afwerking	14,8%	12,9%	9,3%	17,3%	25,0%	20,7%	100,0%
Handel/Verhuur	14,1%	8,4%	8,5%	17,2%	25,8%	26,0%	100,0%
Bagger	3,6%	3,0%	6,4%	3,3%	16,6%	66,8%	100,0%

Bron: FVB

5.8. Verdeling van de bouwvakarbeiders, naar etniciteit en provincie, Vlaanderen, december 2010

	Belg	EU	Maghreb. en Turken	Andere niet-Eu	Eindtotaal
Antwerpen	27.091	394	1.560	310	29.355
Limburg	13.636	368	733	47	14.784
Oost-Vlaanderen	24.802	185	2.128	140	27.255
Vlaams-Brabant	8.195	105	381	78	8.759
West-Vlaanderen	22.609	152	325	96	23.182
Eindtotaal	96.333	1.204	5.127	671	103.335

Bron: FVB

	Belg	EU	Maghreb. en Turken	Andere niet-Eu	Eindtotaal
Antwerpen	92,3%	1,3%	5,3%	1,1%	100,0%
Limburg	92,2%	2,5%	5,0%	0,3%	100,0%
Oost-Vlaanderen	91,0%	0,7%	7,8%	0,5%	100,0%
Vlaams-Brabant	93,6%	1,2%	4,3%	0,9%	100,0%
West-Vlaanderen	97,5%	0,7%	1,4%	0,4%	100,0%
Eindtotaal	93,2%	1,2%	5,0%	0,6%	100,0%

Bron: FVB

fvb·ffc
constructiv

Studiedienst fvb·ffc constructiv
Koningsstraat 132, 1000 Brussel